

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА
ГРІНЧЕНКА**

**Факультет суспільно-гуманітарних наук
Кафедра політології та соціології**

УДК 321.7(5):342.511

Допущено до захисту

Завідувач кафедри

Чупрій Л.В.

« ____ » _____ 2026р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

на тему:

Особливості президенталізму у постколоніальних країнах Азії

(Філіппіни, Індонезія, Південна Корея)

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Галузь знань: 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність: 052 Політологія

Виконав:

студент IV курсу, групи ПОЛБ-1-22-4.0д

Бисько Світлана Вячеславівна _____ (підпис)

Науковий керівник:

д.н. з держ. упр., доц.професор кафедри

політології та соціології

Костюк Тетяна Олександрівна _____ (підпис)

Київ – 2026

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРЕЗИДЕНТАЛІЗМУ В ПОСТКОЛОНІАЛЬНИХ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМАХ	6
1.1. Поняття та типологія президенталізму в сучасній політологічній науці	6
1.2. Аналіз особливостей інституційної структури президентських систем	11
1.3. Особливості політичного розвитку постколоніальних країн Азії	16
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНЕЗИСУ ПРЕЗИДЕНТАЛІЗМУ У ПОСТКОЛОНІАЛЬНИХ КРАЇНАХ АЗІЇ.....	21
2.1. Становлення та політичні особливості філіппінської моделі президенталізму.....	21
2.2. Президентське правління в Індонезії: трансформації та інституційна специфіка.....	30
2.3. Особливості становлення та розвитку південнокорейського президенталізму.....	38
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ФАКТОРІВ ВПЛИВУ ПРЕЗИДЕНТСЬКОЇ ВЛАДИ НА СТАБІЛЬНІСТЬ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ НА ФІЛІППІНАХ, ІНДОНЕЗІЇ ТА ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ.....	48
3.1. Політичні та соціально-економічні чинники, що визначають специфіку президенталізму.....	47
3.2. Вплив інституційної моделі президенталізму на стабільність політичних систем	53
3.3. Аналіз ефективності президентської влади у цих країнах	61
ВИСНОВКИ.....	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	74

ВСТУП

Актуальність теми дослідження зумовлена глибокою кризою демократичних інститутів, зростанням авторитарних тенденцій та проявів «гіперпрезиденталізму» в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, що робить аналіз президентської влади ключовим для розуміння майбутнього ліберальних цінностей у регіоні. Вкрай важливо дослідити, чому концентрація влади в руках однієї особи стає дедалі поширенішою практикою попри її небезпеку для стабільності держав.

Фокус кваліфікаційної роботи зосереджено на сутності президенталізму в таких унітарних державах, як Філіппіни, Індонезія та Південна Корея. Традиційно основу досліджень президенталізму становлять країни Латинської Америки або Сполучені Штати Америки, тоді як країни Азії з їхнім унікальним колоніальним минулим залишаються поза належною дослідницькою увагою. На наше глибоке переконання, вивчення світових практик президенталізму вимагає комплексного підходу, оскільки постколоніальний досвід різних країн суттєво відрізняється, а результати політичної еволюції виявляються неоднорідними. Це зумовлює необхідність аналізу як формальних інституційних моделей, так і специфічних механізмів, що визначають функціонування президентської влади в окремих країнах, і додатково підкреслює актуальність та своєчасність дослідження.

Мета роботи – дослідити практику інституціоналізації, еволюції та функціонування інституту президентства та його здатність підтримувати політичну стабільність у таких постколоніальних азійських країнах, як Філіппіни, Індонезія та Південна Корея.

На виконання поставленої мети спрямовані такі дослідницькі **завдання**:

- ознайомитись із сучасними теоретичними підходами до вивчення інституту президентства в постколоніальних державах;
- вивчити досвід інституціоналізації президентства на Філіппінах, в Індонезії та Південній Кореї;

- дослідити моделі президентства на Філіппінах, в Індонезії та Південній Кореї;
- оцінити ефективність сучасного президенталізму на Філіппінах, в Індонезії та Південній Кореї;
- визначити фактори впливу на діяльність президента на Філіппінах, в Індонезії та Південній Кореї;

Об'єкт дослідження – президенталізм у постколоніальних країнах Азії.

Предмет дослідження – особливості формування та функціонування президентської влади на Філіппінах, в Індонезії та Південній Кореї у постколоніальний період.

Методи дослідження. У роботі застосовано структурно-історичний підхід, аналіз політичних інститутів, елементи інституційного аналізу та, частково, контекстуальний метод, який дозволяє пояснити зміни в президентській владі через взаємодію політичних, соціальних та історичних умов. Компаративний метод використовується для порівняння у дослідженні, адже він є незамінним під час порівняння досліджуваних об'єктів і розуміння логіки їхнього розвитку без нав'язування їм штучної симетрії.

Практичне значення роботи. Результати дослідження можуть бути корисними для аналізу процесів державотворення в країнах, що проходять шлях інституційного переосмислення після колоніальної залежності чи розпаду імперій еволюційним або революційним шляхом. Частина напрацьованих висновків можна застосувати у ширшому контексті – зокрема, під час вивчення того, як нові демократії вибудовують баланс між президентською владою та іншими інститутами, адже часом навіть проста реконструкція політичної логіки конкретної країни допомагає уникнути надто прямолінійних узагальнень та повторення помилок молодими незалежними чи транзитними державами.

Теоретичне значення роботи. У роботі уточнюється зміст президенталізму як конституційної моделі, а також простежується, як вона змінюється в умовах постколоніального розвитку. Деякі положення – наприклад, щодо впливу історичного досвіду колоніального управління на

структуру виконавчої влади – потребують подальшої перевірки, але вже зараз дозволяють по-іншому поглянути на процеси інституційної еволюції в Азії.

Апробація результатів. Проміжні результати дослідження було апробовано на міжнародних конференціях. Основні висновки кейс-стаді Індонезії в контексті розвитку та функціонування інституту президентства доповідались на 4-й Міжнародній науково-практичній конференції «Innovative Research in Science and Economy», яка проходила 1-3 квітня 2026 р. у Брюсселі:

Костюк Т.О., Бисько С.В. Політичний розвиток постколоніальних країн Азії на прикладі Індонезії. *Innovative Research in Science and Economy: Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 4th International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity. Brussels, Belgium. April 1-3, 2026. P. 321-325.*

Основні висновки еволюції інституту президентства в Південній Кореї доповідались на 2-й Міжнародній науково-практичній конференції «Science and Technology: Theory, Practice and Progress», яка проходила 27–29 травня 2026 р. у Кракові.

Костюк Т.О., Бисько С.В. Еволюція інституту президентства в Південній Кореї: особливості становлення та розвитку президенталізму. *Collection of Scientific Papers with Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference. International Scientific Unity. Krakow, Poland. May 27-29, 2026. P. 924-928.*

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, які поділяються на підрозділи, висновків, списку використаних джерел та літератури. Загальний обсяг роботи 79 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРЕЗИДЕНТАЛІЗМУ В ПОСТКОЛОНІАЛЬНИХ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМАХ

1.1. Поняття та типологія президенталізму в сучасній політологічній науці

Аналізуючи різні підходи до трактування поняття «президенталізм», дослідники стикаються з низкою теоретико-методологічних розбіжностей у визначенні базових понять і категорій. Важливим аспектом для розуміння президенталізму є інститут президентства, що охоплює поняття «президент» та «президенталізм». Відповідно до словника «Політичні інститути і процеси», дефініція інституту президентства (глави держави) — це інститут, який забезпечує стійке відтворення в суспільстві відносин, що дозволяють лідеру держави виступати від імені народу, бути вищим арбітром у суперечках, гарантувати цілісність країни та непорушність конституційних прав громадян [28, с. 10].

Український дослідник А. Шкуров визначає інститут президентства як політичний механізм, що регламентується конституційними нормами та забезпечує діяльність президента у сфері державного управління. Поширеним також є трактування цього інституту президентства як сукупності конституційно-правових норм, що регламентують повноваження президента та його роль у політичній системі. Він регулює такі процеси, як вибори президента, інавгурацію, імпічмент, право вето та інші. Витоки сучасного розуміння інституту президентства сягають США у 1787 році Конституція США запровадила посаду президента як глави держави [13, с. 41].

Інститут президентства формується із системою державного правління та є її визначальною рисою. Перша траєкторія визначає президенталізм як республіканську систему державного правління, в якій інститут президентства відіграє домінуючу роль глави держави у системі органів державної влади. У науковому вжитку західних теоретиків цей термін нерідко замінюється поняттям «президентська система».

Дослідник Р. Елгі визначає президенталізм як конституційну або політичну систему державного правління, якій притаманна посада всенародно обраного (прямо або опосередковано) президента на фіксований термін, а також кабінет міністрів або навіть прем'єр-міністр, члени якого підзвітні винятково президенту. Допускаються й варіативні особливості, коли окремі члени кабінету несуть індивідуальну відповідальність перед парламентом. Цим визначенням у своїх дослідженнях послуговуються й українські дослідники — В. Литвин, А. Романюк та І. Остапчук [17, с. 3–7].

Варто також звернутися до концепції Дж. Сарторі, який визначає президенталізм як президентську систему через критерії, що перегукуються з визначенням Р. Елгі. Перший критерій — всенародні вибори глави держави на фіксований термін. При цьому дослідник уточнює, що президент може обиратися не лише прямим шляхом, а й через спеціальну виборчу процедуру, яка фактично відображає електоральний вибір. Другий критерій — формування уряду є прерогативою президента, який на власний розсуд призначає і звільняє членів кабінету. Незалежно від того, чи має вищий законодавчий орган право вотуму недовіри до окремих членів кабінету, одноосібне право президента на формування виконавчої влади залишається непорушним. Третій критерій, влучно виведений А. Лейпхартом — «одноосібна виконавча влада» — означає, що глава держави є безпосереднім керівником уряду або іншим чином спрямовує його діяльність [54].

Другу траєкторію визначення можна окреслити, як домінування президента в політичній системі. А. Шкуров зазначає, що президенталізм — це перманентне перебування президента в центрі національної політики, коли суспільство розглядає його як рушійну силу політичних процесів та суб'єкта, що несе безпосередню відповідальність за вирішення викликів, які постають перед державою [30, с. 204].

М. Мезей, професор політології університету ДеПола (м. Чикаго, США), виокремлює три характеристики цієї дефініції. Перша — поширення у суспільстві сприйняття президента як центрального елемента політичного

життя держави, коли він розглядається як особа, що насамперед відповідає за подолання викликів, які постають перед країною. Дослідник також посилається на інших науковців, які вважають президенталізм явищем, за якого президент стає уособленням нації та особою, що найбільш здатна взяти на себе відповідальність за долю нації. Друга характеристика — прагнення політичних акторів або глави держави посилити авторитет інституту президентства задля відповідності суспільним очікуванням. Третя характеристика — означає процес переміщення влади й політичного впливу в бік президента [44, с. 7–9].

Сучасна українська політологія інтегрує західну теоретичну практику. Зокрема для розмежування президенталізму як системи державного правління та як процесу концентрації влади в руках президента вживаються поняття «президенталізація» або іноді «президенціалізація». Фактично «президенціалізація» відповідає третій характеристиці президенталізму, за М. Мезеєм, і охоплює щонайменше чотири процеси:

1. зосередження влади в руках президента;
2. посилення впливу глави держави на електоральну поведінку та настрої;
3. поступове послаблення взаємодії між партіями, представленими в парламенті та урядом;
4. домінування авторитету лідера, а не партії, у виборчому процесі [18, с. 70–71].

У вітчизняному науковому середовищі це поняття часто застосовується для позначення процесу, коли напівпрезидентські системи правління стають у своїй реальній практиці президентськими без формальних змін у системі правління. Варто зазначити, що «президенціалізація» не означає формування президентської системи. На підтвердження цієї думки такі українські науковці, як Г. Зеленько, О. Рафальський, Р. Балабан, В. Литвин та Т. Ляшенко, стверджують, що з моменту повномасштабного вторгнення в Україні відбулася президенталізація парламентсько-президентської системи правління [13, с. 61].

Ю. Мацієвський у монографії «У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991–2014)» розглядає «президенталізм» та похідне від нього «президенталізація» як процес зосередження президентами пострадянських країн значних формальних повноважень у своїх руках, а практичне їх використання без інституційних обмежень позначає терміном «суперпрезиденталізм». Дослідник зазначає, що суперпрезиденталізм не є окремою формою правління, а концепція надмірної концентрації влади в руках президента та його оточення, що дозволяє застосовувати її без обмежень з боку судової та законодавчої гілок влади [18, с. 70].

Інший український дослідник — В. Литвин — має протилежну позицію, визначаючи суперпрезиденталізм як підвид президентської системи державного правління. «Суперпрезиденталізм — це насамперед президенталізм, проте з посадою всесильного глави держави, який, будучи безпосереднім главою уряду/виконавчої влади/вертикалі, може мати (проте не обов'язково має) поряд із собою посаду субординованого прем'єр-міністра, котрий у жодному випадку не є відповідальним перед парламентом» [16, с. 150].

Схоже визначення пропонує М. Мезей: «Гіперпрезиденталізм» — це президентська система зі слабкими або взагалі відсутніми обмеженнями влади президента». За цією моделлю влада концентрується в руках однієї особи, яка відмовляється делегувати будь-які повноваження, окрім незначних. У такій системі спостерігається доволі негативна динаміка: політично сильний президент може прагнути розширити свої повноваження шляхом розпуску парламенту. Приводом для цього може стати незгода вищого законодавчого органу з кандидатурою прем'єр-міністра, запропонованою главою держави, або відмова парламенту надати вотум довіри уряду. Причиною авторитарних тенденцій є внутрішня слабкість парламенту — через міжпартійні розбіжності або неефективні інструменти стримування, що ставлять парламент у слабку позицію. На противагу гіперпрезиденталізму М. Мезей виокремлює «обмежений президенталізм» — систему з реальним розподілом владних

повноважень, де різні політичні актори здатні блокувати дії президента. Однак і ця модель зазнала критики попри малу ймовірність авторитаризму, вона не здатна оперативно вирішувати економічні або соціальні проблеми, що може спричинити нестабільність. За таких обставин громадяни починають тяжіти до сильного лідерства й можуть спонукати до формування гіперпрезиденталізму [44, с. 18].

В. Литвин виокремлює основні характерні риси республіканських систем державного правління із суперпрезидентами, а саме: 1) президент позиціонує себе як «батько» нації незалежно від типу політичного режиму; 2) домінування президента у системі органів державного правління; 3) президент обирається шляхом прямих всенародних виборів на фіксований термін; 4) конституційно закріплена позиція президента як глави держави та глави виконавчої гілки влади (інколи суперпрезидент формально є тільки главою держави, а фактично виконує роль глави виконавчої влади); 5) верховенство президентсько-виконавчої влади над іншими гілками влади, насамперед законодавчою через її слабкість; 6) деформація системи стримування і противаг та підрив балансу сил між гілками влади; 7) наділення президента надзвичайними повноваженнями, які охоплюють усі сфери державного управління; 8) президент має повноваження розпускати парламент або провідну палату парламенту; 9) наділеність президента односторонніми повноваженнями призначати осіб ключові посади судової гілки влади та місцевого самоврядування; 10) здатність президента безпосередньо видавати нормативно-правові акти, які мають силу закону; 11) глава держави має інструменти контролю над засобами масової інформації; 12) президент належить до найбільшої та одночасно домінантної партії за умови відносної слабкості інших політичних партій [15, с. 166–167].

Отже, узагальнюючи, можемо зробити такі висновки:

1) важливим аспектом для визначення президенталізму є інститут президентства як чинник, що об'єднує різні підходи до його розуміння. Інститут президентства — це політичний механізм або сукупність

конституційно-правових норм, що регламентують повноваження глави держави та його роль у системі державного управління;

- 2) перше визначення розглядає президенталізм як республіканську систему державного правління, в якій інститут президентства регламентує широкі повноваження президента як глави держави (з усім спектром символічних значень посади), так і керівника уряду;
- 1) друге визначення трактує президенталізм як процес посилення влади президента або формування центральної ролі інституту президентства в політичній системі. Фактично президенталізм є відповіддю на суспільну потребу в сильній владі під час криз, а високий рівень суспільної підтримки виступає ключовим чинником легітимізації цього процесу;
- 2) наслідком президенталізму як процесу є формування «суперпрезиденталізму» — системи необмеженої влади президента щодо інших гілок влади. Критика суперпрезиденталізму зводиться до його авторитарного характеру: відбувається концентрація політичної влади в руках глави держави та його наближеного оточення внаслідок слабкості інструментів стримування;
- 3) Постколоніальні країни (Індонезія, Філіппіни та Південна Корея), які є предметом нашого дослідження, у процесі розвитку політичних систем, стали прикладом формування «суперпрезидентства» у межах президентської системи правління.

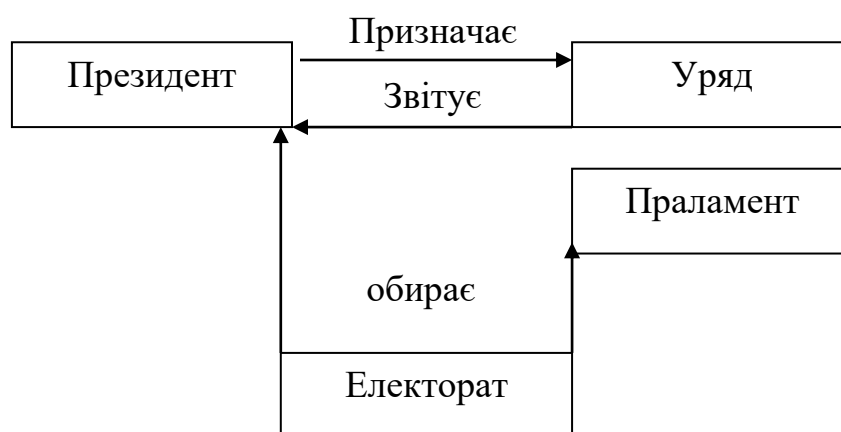
1.2. Аналіз особливостей інституційної структури президентських систем

Інститут президентства є невід’ємним елементом усіх типів республік, однак повноваження президентів у них суттєво відрізняються. Інституційна структура президентських систем формується навколо центральної фігури — президента, який поєднує функції політичного лідера, очільника виконавчої влади та символічне уособлення держави. У класичних президентських системах президент виступає не лише главою держави, а й головою уряду, що визначає

його домінуючу позицію в інституційному дизайні. Водночас конкретна конфігурація повноважень завжди залежить від конституційної моделі, балансу між гілками влади та політичних традицій країни. Стабільність президентської влади значною мірою визначається прозорістю, а також рівнем формалізації політичних інститутів [8, с. 43–45].

Схема 1.

Схематичне зображення президентської системи [22].

Президенталізм наділяє президента двоїстою роллю: він одночасно є символом і представником держави, її главою та керівником виконавчої влади, а також партійним лідером. Всенародні вибори на фіксований термін забезпечують президенту легітимність як представника народу. Однак саме це ототожнює лідера з електоратом створюючи підґрунтя для популізму, який може спонукати президента виходити за межі власного мандату.

Х. Лінц звертав увагу на проблему «подвійної легітимності», коли президент і вищий законодавчий орган влади мають єдине джерело легітимності — народну підтримку. Президентські системи критикують за відсутність належних механізмів подолання конфліктів між двома гілками влади. Для вирішення таких суперечностей парламент може вдаватися до імпічменту, що посилює системну кризу, або президент може використати власні ресурси для втручання у роботу законодавчої влади загрожуючи верховенству права. У розпал конфлікту виникає також загроза військового втручання з метою стабілізації політичної системи. З огляду на це, Х. Лінц

пропонує молодим демократіям запровадити механізм вотуму недовіри до глави держави, який втратив довіру законодавчого органу [42, с. 52–54].

Конституційно визначені повноваження президента охоплюють широке коло сфер: призначення уряду, керування зовнішньою політикою, верховне командування збройними силами, право законодавчої ініціативи, можливість накладення вето та інструменти впливу на парламент. А. Кудряченко виокремлює такі групи повноважень, що дозволяють провести аналіз впливу інституту президентства на політичну систему. Процедурні — пов'язані з дотриманням конституційних норм і процедур. Кадрові — здатність президента призначати на ключові посади державного апарату. Політичні: до них належать право вето, право законодавчої ініціативи, право виступати в ролі Голови Ради національної безпеки і оборони та Головнокомандувача Збройних Сил. Церемоніальні мають незначне політичне значення; до них належать право присудження почесних звань і нагород. Символічні — уособлення образу глави держави для визначних заходів або представлення країни на міжнародній арені [8, с. 45].

Реальний масштаб впливу президента завжди залежить від механізмів стримувань і противаг. Коли парламент ефективно контролює виконавчу гілку влади, президентський офіс діє в межах чітких процедур. Якщо ж парламентаризм слабкий, президент отримує простір для розбудови персоналізованої політики. Особливу роль відіграє характер взаємодії президента з урядом. У чистих президентських системах члени уряду відповідальні перед президентом, а не перед парламентом, що створює вертикаль виконавчої влади, в якій президент фактично є єдиним центром ухвалення рішень. В інших моделях уряд може бути частково підзвітним парламенту, однак президент зберігає вирішальний вплив на його формування. Ступінь автономії урядових структур залежить від конституційних норм і політичної практики: у деяких країнах кабінет є справжнім інструментом президента, тоді як в інших він функціонує як колективний орган, із власною політичною вагою.

Важливим аспектом аналізу є роль президента у формуванні політичних курсів. Завдяки статусу голови виконавчої влади він визначає стратегічні пріоритети державної політики, а його адміністрація формує порядок денний національного розвитку. Президентська адміністрація часто стає провідним аналітичним і координаційним центром, що забезпечує підготовку рішень, узгодження міжвідомчих дій та реалізацію політичних програм. Тут зосереджується значний експертний і бюрократичний потенціал, що дозволяє президенту впливати на всі рівні державного управління. Не менш значним є те, що президент виконує роль арбітра у конфліктах між гілками влади та політичними акторами. У багатьох країнах він має конституційні повноваження втручатися в кризові ситуації, оголошувати надзвичайний стан чи виступати гарантом конституційного порядку. Але саме цей аспект часто стає джерелом ризиків: нечіткі або надто широкі повноваження можуть спричинити концентрацію влади й потенційні зловживання [24, с. 152–154].

Президент також активно впливає на партійну систему. У країнах із сильним інститутом президентства нерідко спостерігається персоналізація партійної конкуренції, коли політичні сили організуються навколо особистості лідера, а не навколо ідеологічних платформ. Це спричиняє фрагментацію партійної системи та залежність політичних процесів від популярності чи харизми президента. Водночас у більш стабільних демократіях президент може діяти у взаємодії з інституційно зрілими партіями, що сприяє збалансованому розподілу політичної відповідальності.

Інституційна структура президенталізму передбачає наявність потужного апарату управління — президентської канцелярії або адміністрації, що виконує як політичні, так і адміністративні функції, зокрема: підготовку документів, нормативних актів, стратегій, кадрових рішень. У деяких країнах адміністрація президента може переважати за рівнем впливу окремі міністерства, що створює паралельні бюрократичні канали ухвалення рішень. Така ситуація часто характерна для гіперпрезиденталізму [12, с. 40].

Окрім формальних повноважень, у сучасних політичних системах зростає роль неформальної влади президента — впливу через політичні мережі, особисту довіру еліт, контроль над інформаційними потоками та домінування в медійному просторі. Ця неформальна складова дозволяє президентові зміцнювати свої позиції навіть без зміни конституційних норм. З іншого боку, надмірна персоналізація політичних процесів може призвести до інституційної вразливості, коли державні органи перестають функціонувати без активної участі лідера.

У контексті постколоніальних держав часто спостерігається посилене президентське лідерство, що виникає як відповідь на потребу стабілізації нових державних інститутів. Президент тут виступає модернізаційним центром, який компенсує слабкість бюрократії, низьку інституційну спроможність та політичні поділи. Проте саме в таких умовах набагато легше формується суперпрезиденталізм, коли виконавча влада домінує над усіма іншими гілками.

У постколоніальних суспільствах президент нерідко отримує додаткові політичні інструменти через страх нестабільності. Люди віддають йому більше влади, ніж формально виправдано, бо сприймають сильного лідера як «захисний механізм». Це, своєю чергою, послаблює інституційність і відтворює цикл інституційної слабкості, з якого вона намагалася вирватися після завершення колоніального періоду.

Отже, інституційна структура президенталізму базується на «подвійну легітимність» двох основних гілок влади — законодавчої та виконавчої. Роль та функції глави держави в системі державного правління багатогранні, оскільки він поєднує в собі керівника виконавчої влади, електорального представника та символ держави. Реальний масштаб президентської влади визначається не лише конституційними нормами, а й механізмами стримувань і противаг, характером взаємодії з парламентом та рівнем інституційної зрілості політичної системи. У постколоніальних державах ці чинники набувають особливого значення, оскільки слабкість інституцій та суспільна потреба в стабільності створюють

сприятливі умови для концентрації влади в руках президента та формування суперпрезиденталізму.

1.3. Особливості політичного розвитку постколоніальних країн Азії

Політичний розвиток постколоніальних країн Азії – це не лише історія інституційних трансформацій, а й процес взаємодії різних політичних культур, які так і не сформували єдину систему. Здобуваючи незалежність, ці держави успадкували не лише кордони й адміністративні системи, а й численні протиріччя: між традиційними нормами та західними моделями, між прагненням до стабільності й прагненням до оновлення. Тривала залежність від метрополії закріпила орієнтир на сильну виконавчу владу, і саме президент став центральною політичною фігурою.

Ключовим викликом для азійських держав у постколоніальний період стала необхідність подолання розриву в розвитку з західними країнами. Регіон, на думку С. Хантінгтона, мав дві траєкторії розвитку. Перша — це формування західної моделі управління без розуміння фундаментальних принципів та культурних особливостей. Фактично відбувся злам традиційного суспільства без подальшого органічного розвитку. Показовим прикладом такої модернізації стали Філіппіни, де капіталістична модель господарювання так і не набула сталих форм. Друга траєкторія — це шлях, яким пішли нові індустріальні країни, такі як Індонезія. Їхній розвиток відбувся через поступову інтеграцію західної моделі у власну культурну ідентичність, що зумовило його еволюційний характер [26, с. 37–38]

Представники модернізаційної теорії — Г.Алмонд, Д. Аптер, М. Вайнер, С. Хантінгтон, Л. Пай, Т. Парсонс — вважають, що стратегія модернізації постколоніальних країн після здобуття незалежності передбачає три етапи: деколонізацію, економічне зростання та демократизацію. Економічне зростання Азії було важливим фактором демократизації і характеризувалося такими ознаками: 1) формування внутрішнього ринку за рахунок малого та середнього бізнесу; 2) держава як основний підприємець; 3) пріоритет національного

виробництва в мотиваційних програмах — субсидії, пільгові тарифи; 4) масштабна індустріалізація та створення виробництв у ключових галузях. Однак, незважаючи на економічне зростання, регіональні політичні еліти керуються прагматизмом. Це означає: якщо авторитарні режими забезпечують стабільність та економічний розвиток, покращення соціального становища, то демократизація не має пріоритету [26, с. 37–50].

В. Кейс стверджує, що регіон рухатиметься в напрямку напівдемократії, оскільки західна модель демократії так і не змогла остаточно вкорінитися в Азії. Тому було введено термін «демократія азійського типу», щоб підкреслити неліберальний характер політичної системи. Політолог Д. Белл вважав цілком життєздатною неліберальну демократію, коли влада делегується тим, хто пройшов суспільний відбір, а управління здійснюється відповідно до традиційних принципів суспільства [27, с. 50].

Концепція демократії азійського типу сформувалася під час Третьої хвилі демократизації, що характеризується інституціоналізацією східних цінностей та формуванням гібридних режимів. Критика західних дослідників щодо формування в Азії недосконалих демократій є недоречною, оскільки розвиток був швидким порівняно з Європою. Стислі, але швидкі трансформаційні процеси політичних інститутів і соціальних відносин Азії мали на меті знайти компроміс між ідентичністю та політичною моделлю західного зразка. Культурні традиції народів регіону також відіграють роль у прискореному формуванні нової політичної системи, тому мета розвитку — не радикальні зміни соціокультурних основ. Азійська демократія цим і унікальна, оскільки це синтез культурних особливостей у процесі формування політичної системи державного правління. Тому політичні практика держав свідчать про перевагу країн, що зуміли поєднати демократичні принципи, конституційний лібералізм з особливостями власної політичної культури, зокрема й специфіку конфесійного складу суспільства [26, с. 56–58].

Специфіка регіональної своєрідності полягає в домінуванні харизматичного політичного лідерства. Авторитетна державна влада в умовах

етнічної та релігійної неоднорідності населення надавала трансформаційним процесам керований характер, але, з іншого боку, робила політичні зміни суперечливими. Тому президенталізм є свого роду компромісною системою із сильним політичним центром, де президент відіграє роль харизматичного лідера. Важливою особливістю є нерівномірність модернізації. Навіть у межах однієї країни окремі регіони рухалися вперед швидше, ніж інші. У результаті президенту доводилося бути арбітром між традиційними елітами й новими соціальними групами. У багатьох азійських постколоніальних державах з'явився феномен «подвійної легітимності»: із одного боку — формальні інституції, з іншого — неофіційні, але впливові практики, що тягнуться ще з колоніального періоду. Наприклад, клієнтелізм на Філіппінах чи військово-бюрократичні мережі в Індонезії. Вони після проголошення незалежності адаптувалися під нову політичну реальність і нерідко ставали основою президентської влади [26, с. 37–57].

Варто зазначити, що точних даних щодо того, як саме колоніальна спадщина зумовила вибір саме президенталізму, недостатньо. Є лише низка припущень. Одне з них полягає в тому, що ці держави шукали модель, яка б забезпечила швидке ухвалення рішень. Логіка була простою: парламентська система вимагала розвиненої партійної практики, високого рівня залученості населення та освіченості, чого жодна колишня колонія не мала. Фактичний приклад цього — Індонезія, де парламентаризм не приніс очікуваного результату, а лише політичну роздробленість.

Значення політичної еліти в цих країнах часто є вирішальним чинником. В умовах слабких партійних структур та нерозвиненої політичної конкуренції еліта концентрує у своїх руках не лише владні, а й економічні ресурси, перетворюючи державу на механізм патронажних мереж. Саме через це президентська влада у багатьох постколоніальних державах Азії набуває гіпертрофованих форм, оскільки президент стає центральною фігурою, яка керує потоками політичної лояльності. Водночас значну роль відіграє швидкість індустріалізації та модернізації, оскільки темпи економічного

розвитку формують суспільні очікування щодо якості управління. У країнах, де модернізація відбувалася різкими стрибками, громадяни прагнули «сильної руки», спроможної забезпечити стабільність у періоди структурних трансформацій. Це призводило до зміцнення президенталізму навіть у державах, що на рівні конституційних норм декларували модель змішаної системи [26, с. 98].

Демографічний чинник також відіграє неочевидну роль. Молоде населення, яке активно виходить у цифровий простір, підвищує політичні очікування. Проте часто саме воно стає джерелом підтримки президента, якщо він здатен говорити зрозумілою для нього мовою, або, навпаки, джерелом критики, якщо політика не відповідає потребам. І тут знову виникає парадокс: технології розширюють можливості громадян, але водночас вони можуть зміцнювати персоналістську владу. Ще один цікавий аспект — «територіальна напруженість». Величезні географічні простори, віддалені регіони з власними елітами, змушують президента бути координатором, а не абсолютним лідером. У цьому контексті очевидно, що формальні повноваження можуть бути дуже широкими, але на практиці президент часто змушений іти на компроміси.

Варто також звернути увагу на роль зовнішніх акторів. Геополітичні інтереси великих держав формують невидиму «опору», яка або зміцнює, або обмежує владу президента. У деяких випадках зовнішня підтримка дозволяє зберігати стабільність у періоди внутрішньої слабкості, але водночас це створює залежність, яка не завжди очевидна для громадян. Нерівномірний розвиток модернізаційних процесів — ще один чинник. Деякі регіони швидко індустріалізуються, інші відстають. Це породжує «внутрішню конкуренцію», де президент стає посередником між старими й новими елітами, а також між традиційними структурами влади і новими економічними центрами. У таких умовах політичний процес набуває високого рівня вразливості, де будь-який управлінський прорахунок може призвести до системної кризи. Клієнтелізм і патронажні мережі зберігаються навіть після кількох поколінь незалежності. Вони стають основою легітимності, але й джерелом постійної політичної

вразливості. З огляду на це, важливо підкреслити: президент виступає не лише формальним керівником, а й координатором цих мереж, де баланс між винагородою та контролем визначає політичну стабільність.

Таким чином, еволюція демократичних процесів у регіоні має нелінійний характер, де інституційний прогрес часто супроводжується регресивними тенденціями. У цьому контексті президент виступає не просто учасником політичного транзиту, а ключовим суб'єктом формування постколоніальної політичної логіки. Довгострокова стабільність такої системи залишається невизначеною, адже її функціонування залежить від постійного балансування між формальними інституційними нормами та неформальними практиками реалізації влади.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕНЕЗИСУ ПРЕЗИДЕНТАЛІЗМУ У ПОСТКОЛОНІАЛЬНИХ КРАЇНАХ АЗІЇ

2.1. Становлення та політичні особливості філіппінської моделі президенталізму

Історичний розвиток Філіппін характеризується складною траєкторією, що охоплює такі етапи: колоніальна залежність, боротьба за незалежність, спроби державотворення, авторитаризм, революції, повернення до демократії. Зазначені фактори сформували особливий контекст для президенталізму як політичної системи державного правління. Географічна специфіка архіпелагу, етнічна гетерогенність та різний рівень розвитку регіонів дали змогу президенту стати не просто главою виконавчої влади, а й символом національної єдності, «арбітром» між інтересами регіонів та еліт. Саме ця функція — підтримання крихкого балансу в суспільстві — пояснює, чому інститут президентства на Філіппінах поєднує як формально-юридичні, так і неформальні компоненти влади. Повоєнне відродження, перехід до повноцінної незалежності, зміни в політичній структурі безпосередньо впливали на концептуалізацію державної влади. Глава держави трансформувався із суто адміністративної фігури на ключовий центр політичного тяжіння. Такий запит на «центральну фігуру», на одноосібного лідера з урахуванням культурного, етнічного та географічного розмаїття, зумовив закріплення своєрідної президентської моделі. Однак, на відміну від класичного американського зразка, філіппінський президенталізм — це поєднання формального й неформального, інституційного й практичного [32].

Колоніальний досвід Філіппін мав значний вплив на формування політичної системи. З 1565 до 1898 року архіпелаг перебував під владою Іспанії, а з 1898 до 1946 року — під владою Сполучених Штатів Америки. Іспанська колоніальна модель управління заклала підґрунтя для формування в суспільстві концепту персоналізованої влади. Генерал-губернатор як представник монарха володів широким спектром повноважень, здійснював призначення та звільнення посадових осіб, очолював урядові департаменти й

контролював фіскальну систему. Крім того, він мав законодавчі функції, видаючи розпорядження щодо впровадження законів. Філіппінські дослідники Д. Буено та А. Салапа констатують, що колоніальна адміністрація характеризувалася високим рівнем централізації та вираженою недовірою до місцевого населення, а її головною вадою була корупція. Саме в цей період, як зазначають дослідники, формується негативна особливість Філіппін — домінування приватних інтересів чиновників або економічних груп над суспільними. За період колоніальної залежності від Іспанії корупція стала системною через поширену практику продажу і купівлі посад в адміністративній системі. Корінне населення було усунуте з управління, а поодинокі випадки призначення філіппінців обмежувалися нижчими щаблями владної вертикалі через панівну в метрополії ідеологію моральної та політичної вищості колонізаторів [34, с.2–3].

Переломним моментом іспанського правління стала філіппінська революція, що розпочалася у 1896 році. Саме вона ознаменувала першу спробу філіппінців створити власну самостійну державу. У 1898 році в місті Малолосі революціонери проголосили Першу Філіппінську республіку, президентом якої став Еміліо Агінальдо. Державний діяч А. Флоренсіо наголошує, що Філіппіни мали всі можливості стати парламентською системою, оскільки тодішні революційні еліти хотіли побудувати систему, де законодавча влада була домінантною гілкою, а президент як голова виконавчої влади безпосередньо обирається більшістю парламентарів. Проте вже у грудні 1898 року Іспанія офіційно передала Філіппіни США, що перекреслило спроби створити власну державність. Після «умиротворення» революційних сил уряд США проголосив курс «доброчинної асиміляції», запроваджуючи власні політичні інститути [31].

На відміну від Іспанії, у США була інша модель управління, яка полягала у відсутності єдиної домінантної сили. Американська система управління характеризувалася більшим законодавчим контролем, а також жорсткою політикою щодо корупції. Державним службовцям було заборонено мати

приватний бізнес без дозволу генерал-губернатора. Важливим аспектом колоніальної політики США було надання Філіппінам внутрішньої автономії та фактична підготовка архіпелагу до незалежності.

Закон Тайдінгса — Макдаффі (Закон про незалежність Філіппін) 1934 року ознаменував перехідний 10-річний період підготовки країни до повної незалежності. Відповідно до закону була ухвалена Конституція 1935 року, яка фактично стала аналогом Основного закону США та формувала президентську систему. Саме Основний закон 1935 став підґрунтям того, чому сучасні Філіппіни є емпіричним прикладом президенталізму [31].

Таблиця 1.

Хронологія розвитку президенталізму на Філіппінах

Рік	Подія	Характер впливу на президенталізм
1946	Незалежність	Формування нової політичної системи
1972	Запровадження надзвичайного стану	Посилення влади президента
1986	Народна революція	Обмеження повноважень та демократизація

Укладена автором на основі [31]

Значну роль у конструюванні сучасної моделі відіграло те, що на Філіппінах президент обирається прямим загальнодержавним голосуванням, що дає йому широкий політичний мандат. Саме цей мандат, часто супроводжуваний високою популярністю, створює ресурс для широкого політичного маневру: президент отримує більше, ніж просто роль глави виконавчої влади — він стає центральною фігурою політичної системи. Водночас уряд і адміністрація залежні від нього, а не від парламенту, що додає центру влади особливої ваги. Варто звернути увагу на те, що Конституція Філіппін обмежує термін перебування президента на посаді лише одним строком на шість років, без права негайного переобрання. Це формальне обмеження, яке покликане стримувати концентрацію влади. Але на практиці політичні еліти та неформальні мережі, родинно-кланові зв'язки, династії, — все це дає змогу зберігати вплив навіть після офіційного завершення строку.

Тому формальні обмеження не завжди означають реальне обмеження влади. Щоб показати, як електоральна практика та інститути змінювали політичну систему, наведемо коротку статистику на прикладі виборів президентів у новітній історії (за останні кілька десятиліть) [31].

Таблиця 2.

Вибори президентів Філіппін (показові роки)

Рік виборів	Переможець / характер кампанії	Кількість отриманих голосів (приблизно) / відсоток голосів	Політичні наслідки та контекст
1965	Обрання, яке заклало зростання влади панівних еліт	- / висока явка ~ 76 %	Перехід до авторитарної тенденції
1986	Суперечливі результати; криза легітимності	Офіційно перемога з невеликим відривом, але широке несприйняття результатів	Запуск хвилі протестів, революційна зміна політики
1992	Повернення до справжньої президентської демократії після кризи	- / рекордно висока підтримка (порівняна з довірою до режиму)	Період стабілізації, економічного росту
2022	Фердинант Маркос-молодший переможець президентських виборів	31,629,783 голосів (58.77 %) - найвищий в історії пост-1987 республіки	Висока легітимність, повернення старих еліт, вплив династій

Укладене автором на основі [35]

Таблиця ілюструє, що вибори на Філіппінах — це не просто формальна процедура. Від них залежить не лише легітимність президента, а й реальні можливості для здійснення влади: ступінь впливу на парламент, лояльність еліт та, зрештою, контроль над державним апаратом. Висока явка та переконлива більшість голосів забезпечують главі держави значний політичний капітал, необхідний для реалізації власного курсу.

Однак модель філіппінського президенталізму має й слабкі сторони. Нерівномірний розвиток регіонів, а також значна кількість етнічних, релігійних та місцевих груп формують складну політичну карту, де централізована влада в

особі президента часто намагається виступати арбітром у конфліктах інтересів. Це призводить або до вимушених компромісів, або до постійної напруги. У таких умовах легітимність і реальна спроможність держави підтримувати стабільність залежать від здатності президента маневрувати, балансувати, враховувати локальні контексти. Важливим чинником є традиція політичних династій і патронажу. Президент, навіть обмежений одним терміном перебування на посаді, часто стає представником груп впливу, які мають економічні та політичні ресурси: родинних кланів, бізнес-союзів, клієнтських мереж. Це означає, що влада має не лише законодавчий або адміністративний вимір, а й глибоке соціальне коріння, яке забезпечує контроль поза межами формальних інститутів [27, с. 163–164].

Схема 2.

Інституційна структура влади Філіппін

Укладена автором на основі [58]

Демократія на Філіппінах характеризується інституційною стійкістю конституційних норм. Періоди відновлення цивільного уряду, електоральної конкуренції та системних політичних трансформацій свідчать про адаптивність інституту президентства до кризових умов. Динаміка змін цього інституту варіюється між демократизацією та авторитарними тенденціями, що зумовлює одночасну функціональну гнучкість і стратегічні ризики для політичної системи. Філіппінська модель президенталізму є складною системою, обумовленою колоніальною спадщиною, процесами державотворення та соціокультурною різноманітністю. Президент виступає центральним елементом

цієї структури, проте ефективність його функціонування обмежена взаємодією з елітами, інституційними рамками та традиційними соціальними ієрархіями. У постколоніальний період формування моделі президентства базувалося на історичному досвіді та суспільному запиті на централізоване управління. Соціальні групи, орієнтовані на збереження державної цілісності, сприймали посилення президентської влади як необхідність. Цей запит на консолідацію виконавчої влади виявився пріоритетним за впровадження парламентських принципів. Як наслідок, формальні демократичні інститути адаптувались до неформальних суспільних очікувань щодо ролі президента як гаранта національної єдності [26, с. 163–164].

У зазначеному контексті визначальним фактором стає приналежність глави держави до політичних еліт, фінансово-промислових груп або політичних династій. Саме тому спроби реформування політичного процесу ускладнюються ще на етапі відбору кандидатів. Навіть запровадження жорсткого обмеження в один шестирічний термін, що мало б запобігти надмірній концентрації влади в одних руках, на практиці не зупиняє впливу «старих мереж». Політичні клани та групи інтересів навчилися зберігати контроль над ресурсами й важелями впливу через своїх представників. Варто визнати, що точні дані про реальний масштаб цього впливу залишаються обмеженими — значною мірою через неформальний, характер цих зв'язків. Протягом десятиліть років такі сім'ї як, Маркоси, Акіно та Дутерте, здійснюють вплив на виборчий процес, законодавство та розподіл державних ресурсів. Домінування еліт у політичному процесі є однією із причин, чому уряд не може реалізувати соціально-економічну політику, яка відповідала б потребам бідного прошарку суспільства [32, с. 126–128].

Філіппіни пережили кілька хвиль авторитаризму, і кожна з них по-своєму вплинула на формування сучасної політичної системи країни. Досвід Фердинанда Маркоса переконливо ілюструє, що президентська влада може набувати глибоко персоналізованого характеру, а конституційні обмеження термінів самі по собі не є достатньою гарантією від зосередження влади в

одних руках, особливо якщо президент спирається на розгалужені мережі політичного та економічного впливу [26, с. 165–167].

Демократія після 1986 року мала «фасадний» характер та визначалася президентством як таким. Упродовж двох десятиліть на Філіппінах не існувало домінуючої партії, заснованої не на ідеології, адже партійна система є фасадом політичних кланів. Тому весь патронаж відбувався через президента. Президентство наступниці Маркоса, Коранос Акіно можна охарактеризувати домінуванням політичних еліт і патронажу разом із соціальною стратифікацією, що жодним чином не сприяло демократизації. Фідель Рамос, наступник Акіно, надавав перевагу політичній стабільності та економічному розвитку на противагу розбудові демократичних інститутів. Протягом першого десятиліття після падіння режиму Маркоса олігархія керувала політичними процесами, тоді як вертикаль підзвітності між обраними представниками й електоратом була слабкою [32, с. 126–128].

Таблиця 3.

**Основні політичні та інституційні характеристики президенталізму
на Філіппінах**

Характеристика / показник	Коментар / особливість	Наслідки (для стабільності / ризиків)
Обрання президента прямим голосуванням	Дає сильний мандат легітимності	Вища довіра населення, можливість ініціювати реформи - але також - велика відповідальність, високі очікування
Один шестирічний термін без права переобрання	Обмежує формальну концентрацію влади	Зменшує шанс на довічну диктатуру, але не обмежує вплив династій і неформальних мереж
Потужна роль політичних династій	Родинні/кланові зв'язки, патронаж	Підтримка соціальних груп, але ризик зловживань, зниження інституційної підзвітності
Слабка партійна система	Партії не мають чітких ідеологій, залежні від	Політична залежність від лідерів - нестабільність при

	персоналій	зміні влади
Велика роль неформальних політичних мереж	Бюрократія, еліти, регіональні впливи	Можливість обійти офіційні обмеження, але зростає непрозорість, корупція
Гнучкість політичної системи до криз	Швидке формування уряду, реагування на виклики	Уміле управління у кризах - або авторитарні «швидкі рішення»
Соціальна і регіональна неоднорідність	Велика різниця між регіонами, етнічна/регіональна розмаїтість	Постійна потреба компромісів, підвищена роль президента як «арбітра»

Укладена автором на основі [31; 32; 47]

Таблиця 3 описує характеристики, що є не просто формальними пунктами конституції. Це те, що живе у політичній практиці, у щоденних рішеннях. І вплив, який вони мають, змінюється з часом, зі зміною еліт, суспільства, викликів.

Важливою рисою філіппінської моделі є культурний компроміс між центром і регіонами. Президенти нерідко особисто втручаються у вирішення конфліктів між місцевими адміністраціями, етнічними групами та політичними фракціями. На перший погляд це виглядає як хаос в сфері управління, однак саме така практика утримує систему від розпаду і стримує відцентровані тенденції [26, с. 182–184].

Виконавча вертикаль, розбудована президентом, включає ключові агентства та служби, що мають пряме підпорядкування. Це дає змогу швидко реагувати на кризові ситуації, на відміну від бюрократії, яка могла б гальмувати процес. Проте така модель управління потребує високої компетентності та особистої залученості, інакше ризик зловживань або корупції зростає. Окремого розгляду потребує роль політичних партій. На Філіппінах вони традиційно слабкі й нестабільні, а між партійні альянси легко розпадаються після виборів. Тому президент змушений будувати коаліції, що вимагає політичної гнучкості. З точки зору стабільності, це створює постійну потребу в діалозі та пошуку компромісів, але водночас залишає простір для неформального контролю та маніпуляцій.

Історично президентська система на Філіппінах була тісно пов'язана з економічними структурами. Великий вплив на політику мають економічні групи, банки, корпорації, і президент часто виступає координатором їхніх інтересів, хоча формально це не відображено у законах. На практиці така взаємодія визначає політичні рішення та пріоритети уряду. Варто звернути увагу на соціальні протиріччя: міграція, урбанізація, нерівномірний розвиток регіонів створюють додатковий тиск на президента. Розподіл ресурсів, інфраструктурні програми, соціальна допомога — усе це стає інструментом політичної стабілізації, і президент активно використовує ці механізми [38].

Інституційна модель постійно адаптується. Конституційні реформи, зміни у виборчій системі, впровадження нових регуляторних органів — усе це не просто формальність. Це реакція на досвід минулих президентів і спроба знайти баланс між владою та підзвітністю. На основі порівняння можна зробити висновок, що адаптивність системи є однією з її головних сил, хоча ризики персоналізації залишаються. Президент на Філіппінах — не лише адміністратор. Він часто стає «моральним авторитетом», символом нації, координатором інтересів різних груп. Ця роль виникає зі специфіки постколоніального розвитку й великого соціокультурного розмаїття. Варто зазначити, що точних даних про те, як ефективно він виконує цю роль у всіх регіонах, недостатньо.

Таким чином, модель президенталізму на Філіппінах — це унікальна суміш формальних інститутів, історичних уроків, соціокультурних очікувань та економічних реалій. Вона постійно перебуває у стані динаміки, балансує між стабільністю і ризиком, демократичними принципами та персональним лідерством. І хоча система не є ідеальною, вона відображає складність країни та її політичну культуру.

2.2. Президентське правління в Індонезії: трансформації та інституційна специфіка

Колоніальне минуле Індонезії стало ключовим фактором що вплинув на становлення її державності. Великий архіпелаг, сотні етнічних груп і тривала колоніальна залежність залишили глибокий відбиток на тому, як у цій країні формується і здійснюється влада. Головною проблемою індонезійської незалежності була невідповідність суспільства через відсутність досвіду самоврядування. Перша Конституція 1945 року заклала базову форму державності, де президент виступав одночасно главою держави і уряду. Першим президентом країни став Сукарно, призначений Комітетом з підготовки до незалежності. Причина його призначення мала суто прагматичний характер, оскільки він мав вагомий авторитет серед індонезійців, а також підтримував добрі стосунки з японським окупаційним командуванням. Перші місяці незалежності країна фактично опинилася в хаосі з одного боку військовий конфлікт з колишнім колонізатором з іншого різні політичні групи, що не могли дійти консенсусу стосовно подальшої долі архіпелагу.

Наслідком війни між Індонезією і Нідерландами стало утворення у 1949 році Сполучених Штатів Індонезія за результатами мирних переговорів у Гаазі. Ці події закріпили нову політичну систему правління. Основний закон 1950 року запровадив парламентаризм, що продовжив функціонувати навіть після ліквідації федерації. Парламентська система виявилась не життєздатною через соціально-політичну специфіку країни, оскільки вона підсилила політичну фрагментацію, поділивши суспільство на різні політичні осередки, що дестабілізувало молоду республіку [5] .

Централізація влади стала необхідністю через поширення сепаратизму на островах Суматра, Калімантан та Сулавесі. Тому Сукарно ініціював декрет від 5 липня 1959 року, яким скасував тимчасову Конституцію і повернув у дію Основний закон 1945 року, фактично відновивши президентську модель. Виконавча влада знову підпорядковувалася президенту, а парламент відійшов

на другий план. Це рішення мало й неочікувані наслідки, серед яких — посилення ролі армії та бюрократії як факторів влади [27, с. 51].

У період влади Сухарто (1966–1998) президентська модель фактично перетворилася на авторитарну. Виконавча влада концентрувалася в одних руках, а парламент та політична конкуренція були жорстко обмежені. Політичний плюралізм та органи державної влади повністю контролювались за допомогою військових. Формуючи системи управління, Сухарто керувався не лише власними амбіціями, а й інтересами національних еліт. Він вдало маневрував між різними угрупованнями в політичному середовищі, намагаючись досягти балансу між представниками різних етнічних і релігійних груп. Його стратегія полягала у контрольованій зміні кадрового складу уряду. Таким чином президент Індонезії ставав гарантом соціальної стабільності, що було необхідною складовою для суспільства на шляху модернізації [27, с. 51–53].

Крах режиму Сухарто наприкінці 1990-х років відкрив новий етап — так звану Еру Реформації. Конституційні поправки, прийняті у 1999–2002 роках, мали на меті зробити систему демократичною, встановити механізми стримувань і противаг, посилити роль парламенту та створити незалежні інституції контролю, зокрема Конституційний суд. Це був шанс перетворити президенталізм із надмірно централізованого на збалансованіший, проте в країні знову застосовувалися компроміси, бо очевидною була ціна: слабка держава, ризики фрагментації та економічна нестабільність [4, с. 45].

Сьогодні Індонезія офіційно є президентською республікою, але її політична система має власну специфіку. З одного боку функціонує інститут президентства з досить широкими повноваженнями; з іншого — парламент, який хоч і отримав більше прав та нові механізми контролю, усе ж іноді залишається недостатньо ефективним для повного стримування виконавчої влади. Це означає, що влада й надалі залишається централізованою.

Перехід Індонезії до демократичнішої моделі влади відкрив нову динаміку взаємин між президентом та регіонами. Деякі провінції отримали

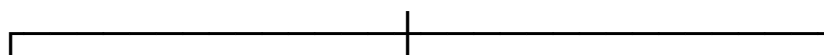
більшу автономію, що створює цікаву дилему: з одного боку, це дозволяє враховувати локальні потреби, з іншого — ускладнює координацію на національному рівні. І тут стає очевидним, що президентські повноваження повинні не лише бути широкими, а й ефективно використовуватися для підтримання єдності країни. Особливу увагу слід приділити виборчій системі. Прямі президентські вибори, запроваджені 2004 року, дали громадянам більше впливу, але водночас збільшили конкуренцію між політичними групами та створили нові ризики для стабільності. Президент тепер мусить балансувати між підтримкою широкої коаліції та управлінням державними справами, що ускладнює ухвалення рішень і робить систему вразливою до політичних коливань [39].

Президент є центром політичної системи, координує діяльність уряду та впливає на парламентські процеси. Президент взаємодіє з регіональними радами та парламентом, що відображає коаліційний характер влади. Значним чинником є роль судової влади. Конституційний суд, створений після реформ, став помітним арбітром у спірних питаннях. Він контролює відповідність рішень президента та уряду законам і Конституції, що стало відповіддю на уроки минулого, коли відсутність незалежного контролю сприяла концентрації влади у руках одного лідера. Проте варто зазначити, що на практиці рішення суду часто потребують політичної підтримки для ефективної реалізації. Економічні виклики продовжують впливати на інституційну модель. Президент часто стає «менеджером розвитку», відповідаючи за економічні реформи, інфраструктуру та програми соціальної допомоги. З одного боку, це забезпечує видимість ефективності влади, з іншого породжує ризики персоналізації: успіхи та невдачі президента стають надзвичайно помітними і впливають на політичну стабільність.

Схема 3

Інституційна структура влади Індонезії

Президент

Народна рада(DPR/DPRD)

Судова система

Кабінет міністрів

Укладена автором на основі [36]

Критичним для Індонезії є її вразливість до демократичного регресу, коли обраний глава держави підпорядковує демократичні інститути власній політичній програмі, що має недемократичний характер. Причиною чому подібні суперечливі особистості здобувають владу є обіцянки сильного й рішучого керівництва. Президентська кампанія Прабово Субіанто у 2014, 2019 та 2024 роках демонструє схильність електорату до популізму, коли зять колишнього авторитарного лідера з суперечливим минулим у 2024 році став президентом країни [33, с. 258].

Чинний президент Індонезії колишній командувач спецпідрозділів та зять Сухарто, фактично до 2014 року залишався персоною нон грата. Однак згодом його імідж було успішно реабілітовано, що дало йому змогу провести три послідовні виборчі кампанії. Популістські гасла Прабово мали жорсткий і навіть провокаційний характер. Він гостро критикував так звану «еліту», звинувачуючи її у залежності Індонезії від іноземних сил, що різко контрастує з риторикою попередників, які акцентували на необхідності співпраці з іноземними капіталами. Він звинувачував політичну еліту у корумпованості позиціонуючи себе як жорсткого лідера, що вирішить проблеми країни [33].

Негативна динаміка полягає не стільки в самому популізмі, скільки в електораті який підтримує подібну риторіку. Показовим був є відрив у 6% між Прабово та його опонентом Д. Відодо на виборах 2014 року, а в 2019 цей відрив становив 11% така динаміка свідчить про серйозний ризики приходу до влади суперечливої особистості, що й сталося в 2024 році [33, с. 259].

Особливістю індонезійської моделі управління є мобілізаційна слабкість політичних партій зумовлена тривалим періодом авторитаризму, який обмежував розвиток партійної системи. Через це кандидати на виборах

будують виборчі мережі на основі особистих зв'язків із місцевими елітами, релігійними лідерами та бізнес-сектору. Фактично майбутній президент повинен обіцяти надати бенефіції у вигляді доступу до державних ресурсів, щоб заручитися прихильністю [26, с. 167].

Індонезія зростає як регіональна економічна сила, проте її розвиток залишається неоднорідний. У той час як центр, який охоплює Джакарту й кілька інших великих міст, динамічно відчуває зміни, периферія часто лишаються «на узбіччі». Президент, з його владою та ресурсами, нерідко стає тим, хто має забезпечувати єдність країни через економічні реформи, інфраструктуру, політику розвитку. І це дає йому ту легітимність, якої інституції самі по собі могли б не мати. Система державного правління в Індонезії — це не просто запозичення західної моделі, а складний політичний механізм, що пройшов через колоніальний період, партійні кризи, авторитаризм, реформування. Він є результатом тривалих компромісів, помилок, трансформацій [53].

Варто визнати, що політична реальність не завжди підпорядковується формальним нормам. Індонезія — величезний архіпелаг, з сотнями етносів, релігій, з регіональною нерівномірністю розвитку. У такій структурі централізоване управління через інститут президентства видається логічним, оскільки саме глава держави виступає консолідуючим фактором для збереження єдності країни. І часто політична практика нагадує компроміс: інституції є, але на перший план виходить політичний менеджмент, здатність домовлятися, маневрувати, пристосовуватися, що іноді межує з порушенням визначених норм. Це означає, що навіть після реформ Індонезія залишається політично гнучкою, що має і позитиви, і суттєві ризики. Гнучкість проявляється у здатності системи реагувати на економічні, етнічні та культурні виклики, однак вона ж надає простір для неформальних домовленостей, тіньових угод, впливу лобістів та еліт. Отже, політичний баланс є результатом постійного узгодження інтересів, а не статичною інституційною конструкцією [33].

Однак стабільність часто спирається на компроміси, а компроміси — на політичний прагматизм політичних акторів. Відповідно, політичний лідер, який на поточному етапі володіє високим рівнем підтримки та впливу, у перспективі може постати перед серйозними викликами, якщо не зможе зберегти баланс між інтересами регіонів, еліт та суспільства. Адже рівень суспільної довіри залишається вкрай нестабільним чинником. Цей процес періодично зазнає впливу різноманітних дестабілізаційних факторів: від внутрішніх (економічних, етнополітичних) до зовнішніх, зумовлених. Глобалізацією та трансформаціями міжнародного середовища. Успішність подолання цих викликів залежить не лише від конституційних норм, а й від наявності політичної волі, здатності до формування зрілої політичної культури та дієздатності державних інститутів. Така траєкторія розвитку є складною та не гарантує безумовного успіху. Проте ретроспективний аналіз свідчить, що Індонезія має досвід як авторитаризму, так і демократичних змін. На сучасному етапі держава отримала можливість сформувати систему, де президенталізм поєднується з відповідальністю та контролем. Попри об'єктивні труднощі та необхідність постійного підтримання крихкого політичного балансу [39].

Таблиця 4.

Основні етапи трансформації системи правління в Індонезії

Період / подія	Тип правління / форма влади	Основні зміни / особливості	Наслідки для політичної системи
1945 - прийняття першого закону про державний устрій	Конституційна президентська республіка (з гібридними рисами)	Президент - глава держави і уряду, пошук балансу між західними моделями та місцевими традиціями	Нестабільність, спроби узгодити владу з різноманітними групами
1950–1959 - період «ліберальної демократії / парламентської	Парламентський устрій з урядом, підзвітним парламенту	Зменшення ролі президента як виконавчого лідера	Часті зміни урядів, політична нестабільність

республіки»			
5 липня 1959 - указ президента Сукарно	Повернення до президентської моделі, «керована демократія»	Кабінет підпорядкований президенту, посилення ролі армії та виконавчої влади	Концентрація влади, обмеження політичної конкуренції
1966–1998 - режим «Нового порядку» під владою Сухарто	Авторитарна президентська республіка з військово-бюрократичним контролем	Однопартійна система (практично), сильний контроль армії, придушення опозиції, централізація	Стабілізація через репресії, але відсутність демократії і політичних свобод
1998 - падіння режиму та початок перехідного періоду	Тимчасова демократизація, політична нестабільність	Відкриття політичної конкуренції, створення багатьох партій, звільнення політв'язнів	Вибух політичного плюралізму, ризик хаосу, потреба інституційного оновлення
1999–2002 - конституційні реформи	Новий інституційний дизайн: президент через прямі вибори, створення парламентських інститутів, посилення балансу влади	Введено строковість президентства, нові органи контролю, розмежування повноважень	Спад авторитаризму, шанс на стабільну демократію, але з новими викликами
2004–сьогодні - сучасний етап президенталізму	Президентська республіка, багатопартійність, коаліційна політика	Президент обирається народом, парламент має більше прав, але виконавча влада залишається впливовою	Стабільність з гнучкістю; виклики - корупція, політичні компроміси, нерівномірний розвиток

Укладена автором на основі [4; 27; 33]

Соціокультурна різноманітність країни — ще один фактор, що визначає специфіку інституцій. Зважаючи на понад 300 етнічних груп із численними мовами та релігіями, президенту доводиться враховувати різні інтереси. Ця

необхідність компромісів формує практику, коли рішення ухвалюються не лише на основі закону, а й через політичну чутливість до очікувань громадян. Іноді саме це зберігає стабільність держави. Політичні партії також залишаються значною частиною системи. Після реформ їх стало багато, вони швидко з'являються і зникають. Президент мусить знаходити баланс між партійними альянсами, що підтримують уряд, і політичними силами, які можуть дестабілізувати систему. Це постійна динаміка, де стратегія лідера часто вагоміша за формальні інституції [38, с.10-12].

Не можна не згадати регіональні виклики. Окремі острови і провінції мають власні економічні та культурні особливості, а деколи — прагнення більшої автономії. Президентська система тут виступає центром, який повинен координувати, домовлятися, стримувати потенційні конфлікти. Іноді це працює бездоганно, іноді - складно, із затримками у реалізації політики. Значним є і зовнішньополітичний контекст. Президент не лише керує внутрішніми справами, а й формує стосунки з сусідніми країнами та міжнародними організаціями. Це додає навантаження на виконавчу владу та підкреслює необхідність сильного, компетентного лідера, здатного узгоджувати внутрішні та зовнішні пріоритети. Нерівномірний розвиток регіонів створює додаткові політичні виклики. Централізація влади в Джакарті забезпечує контроль, але водночас залишає периферію з відчуттям відчуженості. Президент повинен балансувати між ресурсами, розвитком інфраструктури та соціальними програмами, щоб не допустити ескалації регіональних протиріч [38, с. 10].

Таким чином, індонезійський президенталізм — це результат довгої еволюції: від колоніального минулого через авторитаризм до сучасної демократичної системи. Він поєднує формальні інституції з гнучкістю, необхідною для керування складним багатонаціональним суспільством. І хоча система не ідеальна, її динаміка та адаптивність дозволяють країні залишатися єдиною, стабільною і здатною реагувати на нові виклики.

2.3. Особливості становлення та розвитку південнокорейського президенталізму

Становлення південнокорейського президенталізму стало логічним наслідком історичного розвитку країни, яка пережила колосальні потрясіння. Події від японської колонізації до Корейської війни та післявоєнного відновлення наклали глибокий відбиток на те, як вибудовувалась політична система. Президент у Південній Кореї з самого початку був не лише главою держави, а й символом національної єдності, інструментом консолідації політичної влади та модернізації.

Переломний момент в історії Корейського півострова відбувся після поразки Японії в Другій світовій війні. Потсдамська конференція 1945 року фактично розділила Корею за 38-ю паралеллю між США та СРСР. Радянські війська не повинні були заходити південніше 38-ї паралелі та й навпаки, американці не повинні були заходити північніше 38-ї паралелі. Вектор нашого дослідження сконцентрований на Півдні, де сформувався південнокорейський президенталізм [20].

Попри ідеологічний застій, зумовлений японською окупацією та консерватизмом, восени 1945 року в політичному полі сформувалися два протилежні ідеологічні рухи. Консервативний рух уособлював ідею повернення до традиційної монархії. Натомість радикали прагнули побудувати республіку на соціалістичних засадах. Саме ними було ініційовано проголошення республіки на Півдні. США зробили ставку на консерваторів, обравши політичного лідера — колишнього емігранта Лі Син Мана, який мав створити партію, лояльну до військової адміністрації. Побудова державності була під пильним наглядом США, які у 1947–1948 роках взяли курс на розбудову лояльної до себе південнокорейської держави. Планувався поступовий перехід від політико-адміністративної влади військових до проамериканської корейської еліти. Фактично політичні інститути формувалися під пильним наглядом США, що і зумовило їх подібність до американської моделі [9, с. 35–36].

Після проголошення Республіки Корея в 1948 році Конституція закріпила напівпрезидентську систему державного управління; це був компроміс, досягнутий між Лі Син Маном та його опонентами в Національних конституційних зборах. А. О. Джеріпа критикує Конституцію 1948 року: «вона створила ситуацію боротьби між парламентськими та президентськими владними колами щодо розподілу владних повноважень, яка згодом набула форми конкурентної боротьби та антагонізму інституту парламентської демократії з інститутом президентства, безпосередньо вплинувши на подальші процеси в Республіці Корея» [9, с. 36].

Монополізація влади з боку президента Лі Син Мана відбулася на тлі Корейської війни 1950-1953 років. Воєнний стан обмежив повноваження цивільних структур та особисті права і свободи громадян, що обумовило посилення виконавчої влади й призвело до згортання демократичних інститутів та введення жорсткої цензури в пресі. Починає формуватися гіперпрезиденталізм: всі владні повноваження концентруються навколо президента на тлі протидії агресії, що консолідує суспільство навколо національного лідера. У 1950-х роках сформувався авторитарний режим Лі Син Мана, що спирався на військових, які мали критичний погляд на демократизацію, та на консервативні сили, які прагнули реставрації монархії.

Конституційні реформи 1952 року фактично легітимізували режим Лі Син Мана, закріпивши центральну роль у політичній системі інституту президентства. Згідно з новою 53-ю статтею, президент обиратиметься не парламентом, а шляхом всенародних виборів. Реформа 1954 року ввела норму обрання однієї особи на посаду президента не більше ніж двічі, однак паралельно з цим президент отримав додаткові повноваження одноосібного контролю над кабінетом міністрів та державними установами. Таким чином, реформи сформували президентську систему державного управління [9, с. 36-37].

Проте історичний розвиток країни не дозволив президентському інституту залишитися стабільним. У 1960 році після масових протестів проти

виборчого шахрайства президент Лі Син Ман подав у відставку. Цей епізод продемонстрував, що формальні повноваження президента не гарантують легітимності, якщо громадська довіра втрачається. Саме цей урок, надалі визначав розвиток політичної культури в країні.

Недовготривалий період (1960-1961) парламентаризму призвів до політичної та соціально-економічної нестабільності ставши доказом того, що така система не підходить країнам у транзиті. Унаслідок цього сформувався новий авторитарний режим на чолі з генерал-майором Пак Чон Хі.

Наступним етапом став режим Пак Чон Хі (1961–1979), який поєднав економічну модернізацію з жорстким авторитарним контролем. Пак вважав, західну модель ліберальної демократії непридатною для реалій Кореїського півострова, протиставляючи їй колективістську конфуціанську традицію. Він пропонував корейзовану форму демократії, де населення відіграє роль у політичному житті країна, але суспільство має бути об'єднане героїчною особистістю, яка задає вектор державної політики. Така модель забезпечить ефективні модернізаційні процеси з державною регуляцією економіки та наданням певних свобод. Керівну роль матиме військово-бюрократична еліта на чолі з сильним лідером та його партією з ідеологією чучхесон, розбудова самобутньої національної держави у межах республіки [9, с. 36–37]

Після смерті Пак Чон Хі до влади внаслідок перевороту приходять Чон Ду Хван (1980-1988). Він реалізував конституційну реформу 1980 року, збільшивши термін повноважень президента до 7 років, однак на момент його приходу до влади авторитаризм віджив себе і не міг подолати соціально-політичні проблеми. У 1983 році країною ширяться антиурядові настрої через неефективне вирішення соціальних проблем. Кульмінацією цього стали широкомасштабні демонстрації у червні 1987 року через спробу Чон Ду Хвана присікти публічне обговорення перегляду Конституції. Під тиском громадськості уряду довелося піти на поступки і розпочати переговори з опозицією.

Демократизація політичної системи Південної Кореї відбулася шляхом консенсусу між політичними елітами, а саме Чон Ду Хваном та демократичною опозицією на чолі з Кім Йон Самом і Кім Де Джуном. Угода між елітами відповідала інтересам кожної зі сторін. Для правлячої еліти прийняття демократичних правил гри означало збереження свого перебування при владі, оскільки насильство підривало легітимність в очах громадськості. Водночас опозиція, якій не вистачало сил для повалення уряду, дійшла висновку, що укладена угода дає їй шанс стати учасником політичного життя країни, а отже, у перспективі здобути державну владу [56, с. 153–154].

Завдяки реформам після 1987 року Південна Корея увійшла до сучасного етапу розвитку президенталізму. Конституційні зміни обмежили повноваження президента, встановили прямі вибори, обмежили термін перебування на посаді однієї особи п'ятьма роками одною каденцією, і заклали основу для балансу влади між президентом, парламентом та судовою системою. Сучасний президент Південної Кореї має значну виконавчу владу, але вона суворо обмежена інституційними рамками. Це є результатом уроків минулого: надмірна концентрація влади призводила до криз, тоді як обмеження повноважень допомагають підтримувати демократичну стабільність. Іншими словами, президент сьогодні є не всевладним керівником, а фігурою, чия ефективність залежить від здатності працювати у межах інституцій [56, с. 156–157].

Варто також враховувати вплив партійної системи. Після демократизації партії отримали реальний вплив у парламенті. Президент, хоч і залишається центром виконавчої влади, мусить будувати коаліції, узгоджувати політичні пріоритети та балансувати між різними групами інтересів. Це створює динамічну, але більш контрольовану систему управління. Роль судової влади й конституційного контролю також є критичною. Конституційний Суд Південної Кореї здатен не лише контролювати законність дій президента, а й навіть ініціювати процедури імпічменту. Це формує культуру відповідальності та підзвітності, яку важко було уявити під час авторитарних режимів.

Економічний фактор теж відіграє суттєву роль. Південна Корея країною з інтенсивним економічним розвитком, де президент часто асоціюється з економічними успіхами. Ефективність влади оцінюється не лише за політичними рішеннями, а й за здатністю підтримувати економічне зростання та стабільність. Це додає президенту легітимності, але водночас формує й високі очікування. Південнокорейський президенталізм демонструє, що історичні травми, авторитарні періоди та демократичні реформи формують унікальну модель. Президент поєднує в собі роль символу національної єдності, і головного виконавця політики та обмеженої інституціями фігури. Така комбінація дозволяє системі залишатися стабільною, адаптивною і водночас демократичною.

Таблиця 5.

Основні етапи розвитку системи державного правління Південної Кореї

Період / подія	Тип правління / система	Основні особливості	Наслідки для політичної системи
1952–1960	Напівпрезидентська система	Розподіл влади між президентом та парламентом	Відновлення після колоніалізму, рання нестабільність
1952–1960	Гіперпрезиденталізм (режим Лі Син Мана)	Воєнний стан як привід для концентрації влади. Конституційні реформи 1952-1954 років формують президенталізм	Початок економічних реформ спрямованих на лібералізацію та приватизацію національного господарства
1960-1961	Парламентаризм	Повернення втрачених під час авторитарного періоду демократичних практик у політичній сфер. Невдалі нормотворчі процеси, що згортали процес демократизації	Внутрішня нестабільність та соціальної напруги. Політичний хаос.
1961–1979	Гіперпрезиденталізм (режим Пак Чон Хі)	Сильний контроль, обмеження парламенту	Економічне зростання, обмеження

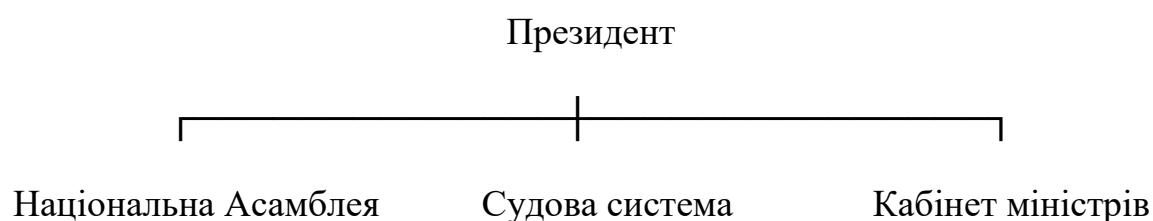
			демократичних свобод
1980–1987	Авторитаризм із спробами реформ	Початок демократичної трансформації, обмежене політичне плюралізм	Поступове зростання ролі парламенту та опозиції
1987–сьогодні	Обмежений президенталізм	Прямі вибори президента, строк каденції 5 роки, баланс влади	Стабільна демократія, підзвітність президента, коаліційна політика

Укладена автором на основі [9; 56]

Після демократичних реформ 1987 року південнокорейський президент залишився центральною фігурою в політичній системі, але характер його повноважень змінився. Вони більше не були абсолютними: тепер президент мусить враховувати позицію парламенту, громадську думку та незалежні інституції. Це змушує керівника країни балансувати між ефективністю управління та легітимністю своїх рішень. Політичні партії стали справжніми акторами процесу. У багатопартійній системі президент часто стикається з необхідністю формувати коаліції для ухвалення законів. Це, звісно, створює більше переговорів, іноді спричиняє затримки, але водночас зміцнює систему стримувань і противаг. Без цього механізму президентська влада могла б залишатися надто сильною, як у минулому [56].

Варто зазначити, що культура імпічменту в Південній Кореї стала серйозним механізмом контролю. У 2004 року президент Но Му Хьон отримав сигнал від парламенту та Конституційного Суду щодо потенційної відповідальності, що засвідчило здатність системи стримувати виконавчу владу. Цей приклад демонструє, що навіть сильний президент не може ігнорувати інституційні рамки. Сучасні президенти стикаються з серйозними викликами у сфері економіки. Південна Корея є високорозвиненою державою з глобальною економічною інтеграцією. Президент, відповідальний за макроекономічну політику, повинен враховувати як внутрішні, так і зовнішні фактори. Іноді це потребує швидких рішень, а в інших випадках стратегічного планування на роки вперед [41, с. 74-75].

Інституційна структура влади Південної Кореї

Укладена автором на основі [37]

Чітко встановлені межі повноважень та контроль з боку парламенту забезпечують передбачуваність та стабільність.

Регіональна політика також залишається головним чинником. Окремі провінції мають різний рівень розвитку та потребують особливої уваги. Президент, який не враховує ці відмінності, ризикує наразитися на конфлікти та політичну нестабільність. Це, до речі, показує, що формальна інституційна структура не завжди є достатньою, оскільки потрібна ще й політична чутливість. Зовнішня політика та безпека становлять ще один виклик. Південна Корея має складні відносини з Північною Кореєю, США, Китаєм та Японією. Президент тут стає не лише виконавцем політики, а й символом національної стійкості. Інституційно це підкреслює значущість повноважень у сфері оборони та міжнародних відносин, але вимагає виваженості та дипломатичного чуття.

Соціальні рухи та громадянське суспільство постійно перевіряють ефективність системи. Президент часто опиняється у ситуації, коли рішення потрібно ухвалювати швидко, але й враховувати реакцію громадськості. Це накладає додаткову відповідальність та стимулює прозорість влади, бо без довіри суспільства ефективність навіть формально сильного президента падає. Конституційні обмеження, хоча і суворі, створюють простір для політичних маневрів. Президент може впливати на бюджетну політику, кадрові призначення та стратегічні програми. Водночас він не може ігнорувати парламент, суд або громадську думку - баланс між владою і контролем тут постійний [53].

Історія Південної Кореї показує, що президенталізм не є статичним. Він еволюціонує, реагуючи на кризи та потреби суспільства. Авторитарні етапи залишили уроки: надмірна концентрація влади породжує протести й політичну нестабільність. Демократичний етап демонструє гнучкість системи, здатність до адаптації та підтримання легітимності. Південнокорейський президенталізм представляє собою динамічну конструкцію, де формальні повноваження переплітаються з політичною культурою, історичними уроками та соціально-економічними викликами. Президент є не просто фігура влади, а координатор системи, який здатний забезпечувати стабільність, баланс та розвиток, але лише за умови якщо він якщо грамотно користується інституційними можливостями.

Сучасний південнокорейський президент часто опиняється між двома полюсами: необхідністю швидко реагувати на внутрішні проблеми та обмеженнями конституційних повноважень. Важко передбачити, як рішення одразу вплинуть на політичну стабільність, і саме ця невизначеність робить роботу президента постійним балансуванням між ризиком і результатом. Південнокорейські президенти змушені враховувати вплив громадських протестів і соціальних рухів. Вони формують неформальну систему стримувань і противаг: навіть сильна влада не може ігнорувати масові демонстрації, бо політична легітимність тут напряду залежить від суспільної підтримки [46].

З історичного погляду, періоди авторитаризму залишили уроки, які і сьогодні визначають політичну поведінку. Навіть у демократичний період президенти часто діють обережно, намагаючись не допустити концентрації влади в руках однієї особи. Це виявляється у спробах збалансувати вплив партій, регіональних лідерів та незалежних інституцій. Конституційні обмеження створюють поле для маневру, але не ліквідують напруженості. Наприклад, обмеження терміну каденції змушує президента діяти ефективно і швидко, але одночасно створює тиск у процесі ухвалення стратегічних рішень. Тут часто виникає дилема між короткостроковою політичною вигодою та довгостроковою стабільністю.

Економічний контекст відіграє особливу роль у формуванні політичної поведінки президента. Південна Корея - країна з високою економічною активністю, де успіхи та провали президента у сфері економіки дуже помітні. Це стимулює лідера розробляти політику, що поєднує розвиток з соціальною підтримкою населення. Взаємини з парламентом становлять ще один аспект складності. Президент мусить будувати коаліції, проводити консультації, враховувати позиції опозиції. Цей процес іноді сповільнює ухвалення рішень, але водночас підвищує демократичну якість політики, адже жодне рішення не проходить без певного узгодження.

Варто також відзначити вплив зовнішніх факторів. Південна Корея має специфічну геополітичну позицію, що накладає обмеження та додає відповідальності президенту. Рішення щодо безпеки, економічного співробітництва та дипломатії прямо впливають на внутрішню політичну ситуацію, що робить президентство надзвичайно динамічним і складним. Роль медіа і громадської думки у формуванні ефективності президента важко переоцінити. Сучасні технології та соцмережі дозволяють громадянам швидко реагувати на політичні кроки, а президент змушений враховувати як формальні, так і неформальні реакції населення. Це створює постійну взаємодію влади і суспільства. Регіональна різноманітність країни теж впливає на повноваження та дії президента. Різні економічні та соціальні потреби провінцій потребують уваги і ресурсів. Це змушує лідера діяти більш гнучко і шукати компроміси, що відображає реалії багатопланового президенталізму.

Таким чином, південнокорейський президенталізм постає як модель, що поєднує історичну пам'ять, демократичні інституції та сучасні виклики. Президент тут виступає не лише глава держави, а координатор складної системи, здатний забезпечувати баланс між ефективністю, легітимністю та стабільністю. Без гнучкості та врахування контексту ефективність цієї системи різко падає, і це добре показує, наскільки динамічною і водночас вразливою є інституційна модель.

РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ТА ВПЛИВУ ПРЕЗИДЕНТА НА СТАБІЛЬНІСТЬ ПОЛІТИЧНИХ СИСТЕМ НА ФІЛІППІНАХ, В ІНДОНЕЗІЇ ТА ПІВДЕННІЙ КОРЕЇ

3.1. Політичні та соціально-економічні чинники, що визначають специфіку президенталізму

Вивчення ефективності президенталізму неможливе без розуміння політичного контексту кожної країни. У Філіппінах, Індонезії та Південній Корей інституційні рамки формувалися під впливом різних історичних та соціально-економічних чинників. І хоча країни мають спільне постколоніальне минуле, їх політичні системи відрізняються за рівнем стабільності та механізмами контролю влади. У Філіппінах політична система традиційно характеризується високою персоналізацією влади. Президент виконує одночасно роль голови держави, уряду та фактичного лідера коаліцій у парламенті. Водночас соціально-економічна нерівність та регіональна фрагментація роблять країну більш вразливою до політичних криз. Варто зазначити, що точних даних про вплив локальних олігархічних структур недостатньо, проте дослідження свідчать про значний вплив бізнес-еліти на політичні процеси [41].

Індонезія демонструє інший тип динаміки. Тут вплив регіональних лідерів та автономії провінцій формує унікальну модель президенталізму. Президент формує політику через коаліції та прямий контроль над урядом, але обмежується балансом між центром і периферією. Це дозволяє зберігати єдність країни, але іноді ускладнює швидке ухвалення рішень. Південна Корея, навпаки, характеризується високим рівнем інституційного розвитку. Конституційні обмеження, демократичні реформи та чіткий розподіл повноважень забезпечують баланс між президентом, парламентом і судовою системою. Тут соціально-економічні чинники також впливають: країна з високим рівнем економічного розвитку створює підвищені очікування від влади, що змушує президента діяти більш ефективно і прозоро.

Варто відзначити роль економічних криз. На Філіппінах та Індонезії економічні спади часто призводять до політичних конфліктів і падіння довіри до президента. У Південній Кореї, хоча економічні кризи впливають на популярність президента, система здатна зберігати стабільність завдяки інституційним механізмам контролю та розподілу влади. Соціальна структура та рівень освіти населення теж визначають специфіку президенталізму. Країни з високим рівнем освіченості громадян, як-от Південна Корея демонструють більш активну громадянську участь і суворіший контроль за діяльністю президента. Натомість Філіппіни та Індонезія, які мають значні регіональні диспропорції більшими, демонструють інші моделі впливу: від від локальних протестів до політичних мобілізацій, що швидко змінюють політичний баланс [52].

Порівняння соціально-економічного контексту у Філіппінах, Індонезії та Південній Кореї, що впливає на специфіку президенталізму.

Таблиця 6.

Основні економічні та демографічні показники (2020–2025 рр.)

Країна	Населення, млн	ВВП, млрд USD	Рівень безробіття, %	Індекс демократії (EIU)
Філіппіни	114	420	6,5	6,3
Індонезія	276	1 200	5,2	6,5
Південна Корея	52	1 900	3,1	8,0

Укладена автором на основі [1; 39; 59]

Таблиця демонструє економічний та соціальний контекст, у якому реалізується президентська влада.

Інший аспект - роль політичних партій. У Південній Кореї партії мають значну вагу, парламент активно контролює президента. В Індонезії та Філіппінах - партії менш стабільні, часто виникають нові політичні угруповання, що впливають на формування коаліцій. Це створює непередбачуваність у президентській політиці та вимагає високого політичного чуття лідера. Варто також врахувати геополітичний контекст. Для Південної

Кореї це тиск з боку Північної Кореї та глобальна інтеграція, для Індонезії - контроль морських коридорів і взаємини з регіональними лідерами, для Філіппін - залежність від США та регіональна безпека. Президент у всіх цих країнах повинен одночасно враховувати внутрішні та зовнішні чинники, що робить його роль складнішою і більш відповідальною.

Соціально-економічні програми теж впливають на стабільність. У Філіппінах президент, який не враховує потреби бідніших верств населення, швидко втрачає підтримку. В Індонезії економічні ініціативи президента пов'язані з балансом між регіональними потребами та національними пріоритетами. У Південній Кореї економічна ефективність президента прямо впливає на легітимність і політичну стабільність. Інституційні реформи є ще одним чинником. У Південній Кореї після 1987 року систематично закріплено механізми контролю, обмежено термін перебування президента на посаді, впроваджено систему імпічменту. Це дозволяє уникати концентрації влади та підтримувати демократичний баланс [41].

Політичні та соціально-економічні чинники створюють унікальні моделі президенталізму у трьох країнах. Вони взаємодіють із історичними традиціями, інституційними реформами та очікуваннями суспільства, визначаючи специфіку влади президента, її ефективність і вплив на стабільність політичних систем.

Таблиця 7.

Політичні та соціально-економічні чинники впливу на президенталізм

Країна	Основні політичні чинники	Основні соціально-економічні чинники	Вплив на президенталізм
Філіппіни	Персоналізація влади, слабкі партії	Нерівність, регіональна фрагментація	Висока вразливість до криз, залежність від особистої легітимності президента
Індонезія	Автономія провінцій, коаліційна	Різноманітність регіонів, економічні диспропорції	Необхідність балансування центру та периферії, гнучкість

	політика		влади
Південна Корея	Сильні партії, парламентський контроль	Високий рівень розвитку, очікування громадян	Ефективність влади залежить від інституційного балансу та прозорості

Укладена автором на основі [27; 32; 33; 56]

Неможливо обговорювати специфіку президенталізму у цих трьох країнах без аналізу впливу історичних факторів. У Філіппінах колоніальна спадщина Іспанії та США сформувала традицію сильної персоналізованої влади, де президент стає центральною фігурою у політиці. Це створює певну вразливість системи - політична легітимність часто залежить від харизми лідера, а не від стабільності інститутів. Індонезія ж пройшла складний шлях від централізованої диктатури до демократичного президенталізму. Сьогодні президент має балансувати між центром та регіонами. Цей баланс часто змінює динаміку політичної системи: сильний президент здатний прискорювати реформи, але надмірна концентрація влади може викликати протести та невдоволення провінцій [39].

У Південній Кореї історична пам'ять про авторитарні періоди наклала свій відбиток на суспільство. Громадяни активно контролюють владу, а президент мусить діяти прозоро та враховувати думку парламенту та громадян. Без цього система швидко втратить легітимність - це очевидно, якщо порівняти з кризами 1990-х років. Соціальна нерівність теж визначає специфіку влади. У Філіппінах великі розриви між багатими та бідними провокують регіональні конфлікти, що робить президента одночасно керівником та медіатором. В Індонезії диспропорції між провінціями зумовлюють необхідність стратегічного планування та переговорів з місцевими лідерами [56].

В економічній сфері президент стає лідером не лише політичним, а й економічним. У Південній Кореї економічна ефективність президента прямо впливає на політичну стабільність. Будь-які помилки у макроекономічній політиці можуть швидко відбитися на рейтингах та довірі громадян. Культура імпичменту та роль судової системи у Південній Кореї ще більше обмежує

свободу президента. В Індонезії та Філіппінах формальні механізми контролю менш суворі, але тут діють неформальні стримувальні фактори: громадські протести, політичні фракції, регіональні інтереси. Вплив міжнародних чинників не можна ігнорувати. Для Філіппін це американський фактор та безпека у Південно-Східній Азії, для Індонезії - регіональні конфлікти та економічні альянси, для Південної Кореї - Північна Корея та глобальні ринки. Президент мусить враховувати ці виклики у щоденній політиці, що створює додаткову складність [41, с. 83-84].

Роль медіа та громадської думки постійно зростає. У всіх трьох країнах соціальні мережі швидко формують наратив, що впливає на політичну поведінку президента. Інколи це підштовхує до рішень, які швидко реагують на кризи, але не завжди враховують довгострокові наслідки. Значний фактор - рівень партійної системи. У Південній Кореї партії стабільні, парламент активно контролює президента. В Індонезії та Філіппінах партії часто змінюються, з'являються нові альянси, що ускладнює президентське управління, але одночасно стимулює політичну гнучкість. Політичні та соціально-економічні чинники взаємодіють із історичними, інституційними та міжнародними аспектами, створюючи унікальні моделі президенталізму у кожній країні. Президент стає не просто виконавцем влади, а координатором складної системи, здатним балансувати між ефективністю та стабільністю, легітимністю та гнучкістю.

Варто зазначити, що політична культура кожної з країн суттєво визначає ефективність президентської влади. У Філіппінах історично домінують персоналістські практики, що означає, що популярність президента та його здатність до компромісу часто помітніші за формальні інституції. Це створює парадокс: іноді сильний президент формально слабкої інституційної системи може бути ефективнішим за слабкого лідера в розвиненій системі. Індонезія демонструє інший феномен. Тут президент мусить постійно враховувати інтереси провінцій і місцевих лідерів. Це означає, що навіть формально сильний президент не завжди може швидко ухвалювати рішення. Політична

гнучкість стає критичною, і часто саме вона визначає успішність політичної стратегії [52].

У Південній Кореї ситуація протилежна: тут громадяни очікують від президента не лише ефективності, а й прозорості, відповідальності та поваги до інститутів. Будь-які спроби обійти парламент або громадський контроль швидко позначаються на рейтингах та політичній підтримці. Регіональні диспропорції впливають по-різному. На Філіппінах певні острови отримують менше уваги, що створює політичну напруженість і змушує президента діяти як медіатора. В Індонезії дисбаланс між провінціями стимулює створення коаліцій, які постійно змінюють політичну динаміку. У Південній Кореї регіональні проблеми менші, але вплив місцевих еліт залишається знанчим чинником при реалізації політики.

Соціально-економічна нерівність визначає сприйняття президента населенням. У Філіппінах та Індонезії низький рівень життя та бідність провокують швидкі реакції громадян на політичні рішення, тоді як у Південній Кореї високий рівень добробуту підвищує вимоги до якості управління та ефективності урядових програм. Економічні кризи виступають каталізатором змін. Президент у кризовий період стає центром уваги - від його рішень залежить не лише економіка, а й політична стабільність. У Філіппінах це часто призводить до протестів і зниження легітимності, в Індонезії - до перегляду коаліцій та зміни політичних альянсів, а в Південній Кореї - до активізації парламентського контролю [52].

Громадська думка та медіа впливають на президента у режимі реального часу. Соцмережі дозволяють відстежувати реакції населення, але водночас створюють додатковий тиск. Президент не може ігнорувати ці сигнали - іноді рішення ухвалюються швидше, ніж це бажано з точки зору довгострокової політики. Політична стабільність часто залежить від вміння президента координувати різні групи інтересів. У Філіппінах це означає баланс між олігархами, регіональними лідерами та парламентом. В Індонезії - баланс між центром і периферією, а в Південній Кореї - баланс між інституціями та

громадським контролем. Інституційна зрілість визначає межі маневру. Південна Корея демонструє високий рівень зрілості: президент може впливати на політичний процес, але завжди в рамках чітких правил. У Філіппінах та Індонезії президент має більше свободи, але ця свобода підкріплена менш стійкими інституціями, що підвищує ризики політичних криз .

Отже, політичні та соціально-економічні чинники формують унікальні моделі президенталізму. Президент стає не лише виконавцем закону, а координатором складної системи, здатним балансувати між різними інтересами та очікуваннями суспільства. Без врахування цих чинників ефективність системи швидко знижується, що добре видно на прикладі кризових періодів у Філіппінах та Індонезії.

3.2. Вплив інституційної моделі президенталізму на стабільність політичних систем

Інституційна модель президенталізму відіграє центральну роль у формуванні стабільності політичної системи. У Філіппінах, Індонезії та Південній Кореї структура повноважень президента відображає історичні та соціально-економічні особливості кожної країни. Ця структура визначає не лише спосіб прийняття рішень, а й те, наскільки ефективно можна координувати різні гілки влади та реагувати на кризи. У Філіппінах інституційна модель сильно персоналізована. Президент поєднує роль голови держави, уряду та фактичного координатора коаліцій у парламенті. Така концентрація влади дозволяє швидко ухвалювати рішення, проте робить систему вразливою: у разі політичної кризи нестача інституційних стримувань загострює конфлікти.

Індонезія демонструє модель, де президент має сильні повноваження, але змушений балансувати між центральною владою та регіональною автономією. Це створює унікальний тип інституційного стримування: навіть сильний президент не може ігнорувати інтереси провінцій, що впливає на темпи реалізації політики та на стабільність системи в цілому. Південна Корея є

приклад високо інституціолізованої президентської системи. Конституційні обмеження, контроль парламенту та роль судової влади створюють чіткі межі повноважень президента. Водночас інституційна зрілість дозволяє президенту ефективно діяти, оскільки існують механізми узгодження та перевірки рішень [32].

Варто зазначити, що ефективність інституційної моделі прямо пов'язана з політичною культурою. У Філіппінах сильний президент часто компенсує слабкі інституції особистою харизмою та здатністю домовлятися з місцевими елітами. В Індонезії - стратегічним маневруванням між центром та периферією. У Південній Кореї - балансом між формальною владою та очікуваннями громадян. Значним чинником стабільності є термін президентства та механізми обмеження повноважень. Південна Корея має обмеження на один термін та процедуру імпічменту, що підвищує відповідальність президента і створює систему стримувань. У Філіппінах та Індонезії формальні обмеження є менш суворими, що іноді підвищує ризики політичної нестабільності [50].

Економічні та соціальні програми президента також тісно пов'язані з інституційною моделлю. Сильні інституції у Південній Кореї дозволяють впроваджувати системні реформи без значного політичного тиску. У Філіппінах та Індонезії нестійка інституційна база змушує президента швидко реагувати на кризи, що іноді шкодить довгостроковій стабільності. Не менш головну роль відіграє контроль над безпековим сектором. В Індонезії та Філіппінах президент часто координує силові структури напряму, що підвищує оперативність, але створює ризики концентрації влади. У Південній Кореї - чітке розмежування влади дозволяє уникнути надмірної концентрації, що стабілізує систему у кризові моменти [55].

Взаємодія президента з парламентом відображає різні підходи до інституційного балансу. У Південній Кореї парламент відіграє основну роль контролю та формує коаліційні механізми, що стабілізує політичну систему. У Філіппінах та Індонезії парламент має менш стабільну роль, що збільшує значення особистісних навичок президента та здатності до політичних

компромисів. На основі аналізу можна зробити висновок, що інституційна модель президенталізму безпосередньо впливає на стабільність політичних систем: чіткі межі повноважень і баланс між гілками влади підвищують стабільність, тоді як концентрація влади і слабкі механізми стримувань створюють ризики кризових ситуацій. При цьому соціально-економічний та історичний контекст визначає, наскільки ефективною буде модель у конкретній країні [55].

Таблиця 8.

Інституційна модель президенталізму та її вплив на стабільність

Країна	Тип інституційної моделі	Сильні сторони	Ризики для стабільності
Філіппіни	Персоналізована	Швидке ухвалення рішень	Вразливість до криз, залежність від харизми президента
Індонезія	Коаліційна, регіонально збалансована	Гнучкість, врахування інтересів провінцій	Повільне ухвалення рішень, ризик конфліктів із регіонами
Південна Корея	Інституалізована, чіткі межі повноважень	Стабільність, ефективний контроль	Обмежена оперативність у кризових ситуаціях

Укладена автором на основі [31; 33; 47; 56]

Варто підкреслити, що інституційна модель президенталізму не існує ізольовано - вона тісно пов'язана із культурою управління та історичними традиціями країни. У Філіппінах сильний президентський пост виник не лише через Конституцію, а й через історичну схильність суспільства до харизматичного лідерства. Це означає, що формальні рамки влади часто доповнюються неформальними практиками взаємодії з політичними та економічними елітами. Індонезія демонструє приклад, коли інституційна модель має адаптивний характер. Президент з одного боку володіє широкими повноваженнями, але з іншого змушений враховувати автономію провінцій. Такий баланс робить політичну систему більш стійкою до центр обіжних

тенденцій, але водночас уповільнює процес ухвалення рішень у кризових ситуаціях [41].

Південна Корея, завдяки чітким інституційним межах, показує зворотній ефект: оперативність ухвалення рішень обмежена, але стабільність системи підвищується. Парламент, судова система та механізми імпичменту створюють систему стримувань, яка оберігає країну від надмірної концентрації влади в руках президента. Вплив зовнішніх факторів на стабільність президентської влади також залежить від інституційної моделі. Для Філіппін та Індонезії зовнішня політика може стати джерелом політичного тиску або підтримки, оскільки президенту часто доводиться балансувати між міжнародними вимогами і внутрішніми інтересами. У Південній Кореї це відчувається через безпекові виклики та економічну інтеграцію, але ефективні інституції дозволяють швидко реагувати на загрози [51].

Соціальна підтримка президента прямо впливає на стабільність системи, особливо у країнах із слабкими інституціями. У Філіппінах рейтинг президента визначає політичну легітимність і здатність утримувати коаліції. Індонезія додає вимогу врахування регіональних еліт, тоді як у Південній Кореї легітимність ґрунтується на виконанні формальних процедур та дотриманні законів. Економічні кризи підкреслюють ефективність інституційної моделі. У Філіппінах президент часто стає центром відповідальності, і слабкі інституції збільшують політичну нестабільність. В Індонезії регіональні механізми саморегуляції дозволяють зменшити напруженість, тоді як у Південній Кореї економічні труднощі компенсуються стабільністю системи стримувань і балансу влади [41].

Політичні партії відіграють суттєву роль у підтримці інституційної моделі. У Південній Кореї стабільні партії забезпечують контроль над президентом, у Філіппінах та Індонезії політичні партії менш стабільні, що змушує президента активно маневрувати та шукати компроміси, інколи навіть із політичними противниками. Медіа та громадська думка діють як додатковий контроль. У Філіппінах президент швидко реагує на протести та публічні

оцінки. В Індонезії медіа впливають на регіональні еліти та формують тиск на коаліційні угруповання. У Південній Кореї преса та соцмережі активно моніторять політичні рішення, що підвищує прозорість і дисципліну лідера [41].

Інституційні реформи, проведені у різний час, вплинули на стабільність системи. Південна Корея після 1987 року закріпила чіткі правила імпичменту та обмеження терміну перебування на посаді, що значно зміцнило стабільність. У Філіппінах та Індонезії реформи більш поступові, і їхня ефективність залежить від особистісних характеристик президента. Інституційна модель президенталізму безпосередньо визначає стабільність політичної системи. Сильні, чітко регламентовані інституції забезпечують довгострокову стабільність, тоді як слабкі - залишають поле для політичних криз, особистісних конфліктів і нестійких коаліцій. Проте саме взаємодія інституцій із соціально-економічними та історичними чинниками формує реальну ефективність президентської влади [56].

Варто відзначити, що ефективність інституційної моделі президенталізму на Філіппінах, в Індонезії та Південній Кореї тісно пов'язана з історичним контекстом. На Філіппінах традиція персонального правління залишає президента єдиним координатором політичних процесів, що іноді компенсує слабкість формальних механізмів контролю, але водночас підвищує ризик політичних криз. Індонезія демонструє унікальний баланс між центром і провінціями, що формує особливий тип інституційної стабільності. Президент не може діяти одноосібно, оскільки автономія регіонів вимагає постійних консультацій та політичних компромісів. Це уповільнює процес ухвалення рішень, проте суттєво мінімізує загрозу конфліктів [38].

У Південній Кореї стабільність забезпечується строгим дотриманням меж повноважень. Конституційні обмеження, парламентський контроль та роль судової системи створюють чіткі стримування, що дозволяють уникнути концентрації влади в одних руках. Президент не може обійти систему - це забезпечує стабільність навіть у кризові періоди. Соціально-економічні

чинники також визначають вплив інституційної моделі. У Філіппінах нерівність та регіональні розбіжності підсилюють роль президента як «посередника» між різними групами інтересів. В Індонезії регіональні відмінності зумовлюють необхідність коаліційної взаємодії, тоді як у Південній Кореї високий рівень розвитку економіки та суспільна свідомість підсилюють важливість формальної легітимності рішень [46].

Варто підкреслити роль політичної культури. На Філіппінах суспільство звикло до персоналізованих форм управління, тому навіть слабкі інституції не завжди знижують ефективність. В Індонезії культура консенсусу змушує президента постійно враховувати думку регіональних лідерів, а в Південній Кореї - вимога до прозорості та дотримання процедур обмежує спонтанні рішення, але підвищує довіру до влади. Взаємодія з парламентом є ключовим елементом функціонування президентської влади. Слабкість політичних партій на Філіппінах робить президента центральною фігурою політичного процесу. В Індонезії парламент і президент співпрацюють переважно в межах коаліцій, що сприяє політичній стабільності, проте уповільнює процес ухвалення рішень. У Південній Кореї спостерігається збалансована взаємодія: парламент здійснює контроль за діями президента, водночас забезпечуючи узгодженість політики.

Вплив зовнішніх чинників також проявляється через інституційну модель. Для Філіппін зовнішня політика може стати джерелом додаткової напруги, для Індонезії — тестом на гнучкість коаліційної системи, а для Південної Кореї — інструментом адаптації до викликів без серйозних загроз для стабільності. Кризи та надзвичайні ситуації виступають лакмусовим папірцем інституційної моделі.

Медіа та громадська думка формують додаткові обмеження. На Філіппінах президент реагує на суспільні запити, іноді ухвалюючи поспішні рішення. В Індонезії медіа впливають на формування компромісів між центром і провінціями, а в Південній Кореї громадський контроль через ЗМІ та соціальні мережі підвищує прозорість, але зменшує швидкість реакцій. Інституційна модель президенталізму визначає межі свободи, ефективність управління та

стійкість політичної системи. Проте її справжній вплив залежить від історичних, соціальних і економічних чинників, що робить стабільність політичної системи унікальною для кожної країни та вимагає уважного аналізу реальних практик, а не лише формальних норм [46].

Іноді здається, що інституційна модель працює лише тоді, коли президент «грає за правилами», але на практиці все набагато складніше. У Філіппінах, наприклад, навіть сильний формальний мандат не гарантує стабільності, якщо суспільство очікує від лідера більше, ніж можуть забезпечити інституції. Це припущення потребує подальшого підтвердження, але спостереження за останніми десятиліттями свідчать про те, що особистісні характеристики президента стають вирішальними під час криз. Балансування між центром та регіонами - тема, яка особливо гостро проявляється в Індонезії. Президент тут одночасно володіє широкими повноваженнями і постійно змушений рахуватися з автономією провінцій. Іноді цей процес нагадує ходіння по канату: один неправильний крок - і загострюються локальні конфлікти. На основі порівняння з іншими країнами можна зробити висновок, що такий баланс підвищує довгострокову стабільність, але зменшує оперативність ухвалення рішень [53].

Південна Корея демонструє протилежну ситуацію: інституційна строгість обмежує спонтанність, але підвищує довіру до системи. Можливо, саме завдяки цьому суспільство готове приймати більш повільні рішення, бо знає - вони перевірені та погоджені. Річ у тім, що навіть під час економічних криз система стримувань забезпечує певну передбачуваність. Варто зазначити, що зовнішні фактори часто впливають непомітно, але потужно. У Філіппінах зовнішня допомога чи тиск можуть стати каталізатором політичних змін. В Індонезії міжнародні очікування часто прискорюють або гальмують процеси коаліційного урядування. У Південній Кореї - ефективні інституції дозволяють адаптуватися, але навіть тут глобальні економічні шоки перевіряють стійкість моделі [38].

Суспільна підтримка - ще один нюанс. У Філіппінах рейтинг президента не лише відображає легітимність, а й фактично визначає його здатність

контролювати коаліції. У Індонезії - це здатність налагоджувати компроміси між центром і регіонами. У Південній Кореї легітимність більш формальна, прив'язана до процедур і законності, але ж вона не менш важлива: без довіри громадян стабільність миттєво слабшає. Коли йдеться про кризові періоди, ефективність моделі перевіряється на практиці. У Філіппінах слабкі інституції часто посилюють нестабільність, бо рішення президента миттєво відчуються суспільством. В Індонезії коаліційні механізми дозволяють «розтягнути» напругу і пом'якшити конфлікти, хоча це робить процес довгим і непередбачуваним. У Південній Кореї строгі рамки влади забезпечують стабільність навіть у непередбачуваних ситуаціях [53].

Політичні партії додають ще один шар складності. У Південній Кореї стабільні партійні структури контролюють президента, водночас підтримуючи узгодженість політики. У Філіппінах та Індонезії слабкі партії змушують президента активно маневрувати, інколи навіть із політичними опонентами, щоб підтримувати стабільність. Це створює постійну динаміку «центральної влади - політичні угруповання», що важко прогнозувати. Медіа та громадська думка діють як невидимі стримування. У Філіппінах президент швидко реагує на протести, інколи імпульсивно, що створює ризики. В Індонезії преса впливає на регіональні еліти, формуючи тиск на коаліції. У Південній Кореї активне медіа-середовище підвищує прозорість, але трохи знижує оперативність рішень[53].

Інституційні реформи часто стають точкою повороту. Південна Корея після 1987 року закріпила чіткі правила імпичменту та термінів, що значно зміцнило стабільність. Філіппіни та Індонезія - більш поступовий підхід, де ефективність реформ залежить від особистості президента і політичної культури. Варто зазначити, що без урахування цих факторів реформи можуть залишитися декларативними. Не менш важливий момент - взаємодія економіки та політики. У країнах із нестійкою економікою президент часто стає центром відповідальності, і слабкі інституції підсилюють політичну нестабільність. У Південній Кореї економічні труднощі компенсуються чіткою системою

стримувань, що знову підкреслює: інституційна модель без соціально-економічного контексту нічого не вирішує сама по собі [41].

Отже, інституційна модель президенталізму — це не просто формальні рамки. Це сукупність взаємодії інституцій, особистісних якостей лідера, історичного контексту, соціальної підтримки та зовнішніх впливів. І тільки коли всі ці чинники злагоджено працюють, стабільність системи стає реальною, а не декларативною. Складно передбачити, як довго така гармонія збережеться, бо в політиці, як і в житті, навіть дрібні зміни можуть породити великі ефекти.

3.3. Аналіз ефективності президентської влади у цих країнах

Основний закон у цих трьох країнах закріплює широкі повноваження, але реальна практика часто значно відрізняється. У політологічній науці є існують різні методики оцінювання та порівняння здатності глави держави впливати через призму сфер його повноважень і компетенції у межах різних систем державного правління. Однією з них є шкально-інтервальна методика М. Шугарта та Дж. Кері. Дослідники виділяють дві категорії повноважень президента, незалежно від країни, для проведення аналізу. Перша категорія — законодавчі; під ними розуміємо право на повне або часткове вето, право на законодавчу ініціативу, видання нормативно-правових актів із силою закону, винесення питань на всенародний референдум та повноваження, що пов'язані з прийняттям бюджету. Друга категорія — це політичні; до них відносяться формування кабінету міністрів, здатність звільняти членів урядового апарату, розпуск парламенту. Отже, за методикою М. Шугарта і Дж. Кері здійснюється порівняльний аналіз повноважень президента як за окремими категоріями, так і за їх сукупністю загалом. Кожен показник оцінюється в межах діапазону від 0 до 4 балів. На нашу думку, дана методика підходить для оцінки ефективності президентської влади з точки зору сфер впливу [2, с. 125-127].

Спроби сконструювати методику в українському науковому середовищі здійснили Б. Бевза, Л. Литвин, І. Пилипів, тому на основі їхньої праці нами буде проведено аналіз формальних і фактичних повноважень президента в

межах трьох країн: Індонезії, Філіппін та Південної Кореї. Отже, дослідниками було виділено чотири аналітичні блоки, які об'єднують критерії, що визначають потенціал реалізації президентських повноважень в одній сфері. Перший блок під назвою «силовий тиск» відображає набір повноважень президента з імовірним застосуванням силових структур або силового тиску. Повноваження глави держави наступні: повноваження в умовах надзвичайного або воєнного стану, головнокомандування збройними силами, головування радою національної безпеки або подібною установою, призначення вищого командування та призначення генерального прокурора або подібних за функціоналом посадовців.

Другий блок — «конституційна спроможність», що охоплює такі індикатори, як термін повноважень, обмежена кількість термінів, право на розпуск парламенту чи принаймні нижньої палати, спосіб обрання президента, процедура імпічменту. В аналітичному блоці було також структуровано потенційні обмеження повноважень глави держави в межах різних систем державного правління, тому оцінка відбувається обернено пропорційно до можливостей стримування або усунення президента. Фактично, чим менше у політичній системі інструментів стримування, тим більший вплив президента.

Третій блок — «законодавство»; у ньому сконцентровано такі гіпотетичні повноваження. як право видавати укази із силою закону, право спрямовувати закони в Конституційний суд, право глави держави пропонувати зміни до Конституції, право законодавчої ініціативи, а також право призначати Верховного суддю або членів Конституційного суду. Перелічений спектр повноважень доречний у зв'язку з доволі частими випадками, коли президент хоче змінити конституційний уклад, у випадках, коли глава держави користується підтримкою більшості у парламенті. Важливим аспектом є також право законодавчої ініціативи та видання указів або актів із силою закону, що дозволяє президенту змінювати політичний процес чи конституційну практику.

Четвертий, останній блок — «інституційна взаємодія»; до нього відносяться право президента на скасування актів інших органів влади, право

призначати прем'єр-міністра і членів кабінету міністрів, право призначати голову Національного банку або інших вищих державних службовців, право президента відправити у відставку уряд (таблиця 9) [2, с. 127-130].

Таблиця 9.

Аналітичні блоки та індикатори шкально-інтервальної методики визначення впливу президента з урахуванням сфер реалізації їхніх повноважень [2]

Індикатори	Маркери та їхнє оцінювання у контексті вимірювання здатності президентів
Аналітичний блок №1. «Силовий тиск»	
Президент як головно-командувач збройними силами	0 балів – Ні/ніколи; 1 бал – Винятково в умовах надзвичайних ситуацій; 2 бали – Так/завжди
Президент як голова ради національної безпеки чи подібних установ	0 балів – Ні/ніколи; 1 бал – Винятково в умовах надзвичайних ситуацій; 2 бали – Так/завжди
Повноваження президента в умовах надзвичайних ситуацій і надзвичайного або воєнного стану	0 балів – Всі чи більшість повноважень надано парламенту; 1 бал – Президент і парламент поділяють такі повноваження; 2 бали – Президент одноосібно і самостійно володіє повноваженнями
Право президента призначати вище командне управління	0 балів – Унеможливлено/не передбачено; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але лише на підставі консультацій з парламентом і/чи прем'єр-міністром; 2 бали – Уможливлено/передбачено, причому необмежено й самостійно
Право президента призначати генерального прокурора і/або подібних посадовців	0 балів – Унеможливлено/не передбачено; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але лише на підставі консультацій з парламентом і/чи прем'єр-міністром; 2 бали – Уможливлено/передбачено, причому необмежено й самостійно
Аналітичний блок № 2. «Конституційна спроможність»	

Термін президентських повноважень	0 балів – 4 роки або менше; 1 бал – Більше 4, але менше 6 років; 2 бали – Не менше 6 років
Обмеження кількості термінів президентських повноважень	0 балів – Не більше 1 терміну; 1 бал – Не більше 2 термінів; 2 бали – Необмежена кількість термінів
Право й можливість імпічменту президента	0 балів – Хоча б на підставі рішення парламенту; 1 бал – Винятково після референдуму та на підставі рішення парламенту; 2 бали – Імпічмент президента унеможливлений
Право президента на розпуск парламенту чи його провідної палати	0 балів – У президента немає права розпуску вищого законодавчого органу; 1 бал – Президент може розпустити парламент за ініціативою інших політичних акторів (прем'єр-міністра, парламенту, суду тощо) та після консультацій з ними або на підставі референдуму; 2 бали – Президент за відповідних умов може розпустити парламент самостійно.
Спосіб обрання президента	0 балів – Президент не є всенародно виборним, а обирається іншим інститутом; 1 бал – Президент є всенародно виборним, але при наявності лише одного кандидата голосування не проводять; 2 бали – Президент у будь-якому разі є всенародно (прямо чи непрямо) виборним.
Аналітичний блок №3 «Законодавство»	
Право президента спрямовувати закони в конституційний суд	0 балів – Унеможливлено/не передбачено; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але обмежено; 2 бали – Уможливлено/передбачено та необмежено й самостійно.
Право президента видавати укази з силою закону	0 балів – Унеможливлено, а натомість передбачено тільки за парламентом; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але на рівні з парламентом й урядом; 2 бали – Уможливлено/передбачено, в тому числі на рівні лише з президентом
Право президента пропонувати зміни і поправки до Конституції	0 балів – Унеможливлено/не передбачено; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але парламент може верифікувати зміни;

	2 бали – Уможливлено/передбачено, причому безперешкодно і безапеляційно
Право законодавчої ініціативи президента	0 балів – Унеможливлено/не передбачено; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але на рівні з парламентом, урядом й іншими акторами та інститутами; 2 бали – Уможливлено/передбачено, але на рівні з парламентом й урядом
Право президента на призначення суддів верховного конституційного суду та/або	0 балів – Унеможливлено/не передбачено; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але обмежено голосуванням в парламенті; 2 бали – Уможливлено/передбачено та необмежено й самостійно
Аналітичний блок 4. «Інституційна взаємодія»	
Право президента на ануляцію актів інших органів влади	0 балів – Унеможливлено/не передбачено; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але на рівні з парламентом й урядом; 2 бали – Уможливлено/передбачено, причому винятково та безперешкодно
Право президента призначати прем'єр-міністра уряду/адміністрації	0 балів – Унеможливлено/не передбачено, адже президент зобов'язаний враховувати партійний склад легіслатури; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але сумісно з парламентом; 2 бали – Уможливлено/передбачено, причому необмежено й самостійно (або президент є главою уряду за не регламентованості посади прем'єр-міністра)
Право президента призначати міністрів і визначати склад уряду/адміністрації	0 балів – Унеможливлено/не передбачено або президент зобов'язаний враховувати думку інших політичних акторів; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але сумісно з прем'єр-міністром і/чи парламентом; 2 бали – Уможливлено/передбачено, причому необмежено й самостійно
Право президента призначати вищих службовців і/чи голову націо-нального банку	0 балів – Унеможливлено/не передбачено; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але винятково на підставі консультацій з парламентом і/чи прем'єр-міністром; 2 бали – Уможливлено/передбачено, причому необмежено й самостійно

Право президента на відставку уряду/ адміністрації	0 балів – Унеможливлено/не передбачено чи може ігноруватись парламентом; 1 бал – Уможливлено/передбачено, але винятково зі згодою парламенту; 2 бали – Уможливлено/передбачено, причому необмежено
--	--

Запропонована методика передбачає бально-інтервальну систему оцінювання в діапазоні від 0 до 2 балів із кроком 1 бал для кожного індикатора. Це означає, що у разі повного обсягу президентських ресурсів у межах певного повноваження виставляється 2 бали; якщо ці повноваження обмежені іншими інститутами або процесуальним регламентом — 1 бал, а за відсутність аналізованого повноваження — 0 балів. Унікальність методики полягає також у правилі, за яким загальна сума балів у межах будь-якого аналітичного блоку, що дорівнює або перевищує 6, множитья на коефіцієнт 1,25. Такий підхід зумовлений логікою побудови індексу президентських повноважень, де кожен блок відображає окремі виміри впливу, а їх сукупність посилює загальний рівень спроможності глави держави. У блоці «силовий тиск» зосереджено спектр інструментів використання силових структур для розширення повноважень або утримання влади. Ці повноваження мають переважно ситуативний характер, проте їх поєднання (наприклад, наявність трьох повних із п'яти або однієї повної та чотирьох часткових компетенції) суттєво підсилює загальний рівень впливу.

Аналогічна логіка підвищувального коефіцієнта в межах блоку «законодавство» ілюструється ситуацією, коли президент має повноваження призначати суддів та ініціювати зміни й поправки до Конституції. Подібний принцип застосовується і до інших аналітичних блоків.

Отже, якщо сума балів у межах конкретного аналітичного блоку дорівнює або перевищує 6, це свідчить про домінування президента у цій сфері над іншими інститутами, а сам блок набуває більшої ваги у загальному індексі президентського впливу. У математичному вимірі максимальне значення

одного блоку після застосування коефіцієнта становить 12,5 балів, тоді як сумарний максимальний результат за всіма аналітичними блоками теоретично може сягати 50 балів [2, с. 127-130].

На основі цієї методики було проаналізовано конституції трьох країн — Індонезії, Філіппін та Південної Кореї, що є емпіричними прикладами президентської системи правління. Результати аналізу: Індонезія — 30 балів, Філіппіни — 24 балів, Південна Корея — 14 балів. З поміж серед проаналізованих країн найвищий показник впливу президента має Індонезія.

Для комплексного аналізу ми зіставимо показники впливу президента з індексом демократії від The Economist Intelligence :

Таблиця 10

Показники здатності президента здійснювати вплив в досліджуваних країнах та їхня кореляція із індексом демократії за 2024 рік

Країна	Показник здатності президента	Індекс демократії
Індонезія	30	6,44
Філіппіни	24	6,63
Південна Корея	14	7.75

Укладена автором на основі [2; 39]

Зіставивши результати порівняння, ми можемо дійти висновку, що країна з низьким показником впливу/сили президента має найвищий індекс демократії. Однак на сьогоднішній день індекс демократії Південної Кореї знизився з 8,09 у 2023 році до 7,75 у 2024 році; причиною цього стала спроба президента Юн Сок Йоля оголосити воєнний стан, звинувативши опозицію в «антидержавних діях». Країна є наглядним прикладом ефективного застосування інструментів стримування і противаг щодо рішень глави держави. Воєнний стан був скасований вже через кілька годин після того, як парламент проголосував про його скасування. Згодом президента Юн Сок Йоля було позбавлено повноважень за допомогою процедури імпічменту необхідною більшістю у дві третини голосів [39].

У 2024 році в Азійсько-Тихоокеанському регіоні спостерігається тенденція формування «династій», оскільки на політичну арену виходять нащадки колишніх лідерів. Ця тенденція особливо помітна у Філіппінах та Індонезії. Філіппіни — країна, де впливові родини домінують у політичному середовищі. Син колишнього диктатора Фердинанда Маркоса та донька колишнього президента Родріго Дутерте обійняли найвищі посади у владній вертикалі. В Індонезії до влади прийшов колишній військовий генерал із суперечливим минулим Прабово Субіанто. Чинний президент країни мав не афішовану підтримку, а навіть і тісний зв'язок із колишнім президентом Джоко Відодо. Це викликає побоювання, оскільки може призвести до централізації влади та можливих спроб зменшити обмеження владних повноважень президента [39].

Отже, аналіз ефективності здійснювався з точки зору здатності президента впливати. Відповідно до шкально-інтервального методу ми проаналізували чотири блоки повноважень президента які надають йому вагомої сили як політичному актору. Найвищий показник має Індонезія, де президент має широкі повноваження в силових структурах та фактично одноосібно формує уряд порівняно з Філіппінами та Південною Кореєю. У країні доволі слабкі інструменти стримування та противаг. Проміжний показник мають Філіппіни за рахунок незалежних комісій, що не дозволяють президенту домінувати в уряді також вони обмежують його повноваження в силових структурах. Південна Корея показала найнижчий результат, де домінування президента у виконавчій гілці влади обмежує прем'єр-міністр також в Конституції прописані ефективні інструменти стримування та противаг.

Апелюючи до ефективності слід розуміти, що незважаючи на те що президент Індонезії може здійснювати її ефективніше, ніж на Філіппінах і в Південній Кореї, за рахунок широкого спектру повноважень і незначних обмежуючих факторів, це породжує ризики формування гіперпрезиденталізму в країні.

ВИСНОВКИ

У результаті виконаної кваліфікаційного дослідження бакалавра ми дійшли наступних висновків:

1) Ознайомившись із сучасними підходами до теоретизації інституту президентства та президенталізму в політичній науці, можна констатувати, що інститут президентства виступає базовим об'єднувальним компонентом для різних дефініцій. Узагальнено можна послуговуватись наступним визначенням: інститут президентства — це механізм або сукупність конституційно-правових норм, що регламентують повноваження президента та його роль у політичній системі державного управління.

Президенталізм різні визначення, адже поєднує в собі і певну класифікацію системи правління, і процес здійснення найвищої влади в державі. Отже, президенталізм — це і 1) система державного правління республіканської форми, де інститут президентства регламентує широкі повноваження президента як глави держави з усім спектром символічних значень посади, так і керівника уряду, надаючи йому виконавчі повноваження; і 2) процес посилення влади президента або процес формування центральної ролі інституту президентства в політичній системі.

Фактично президенталізм є результатом потреби громадян у сильному лідерстві, унаслідок чого формується «гіперпрезиденталізм» — система з всесильним президентом з необмеженою владою, на якого не діє система стримувань і противаг. Постколоніальні країни, такі як Індонезія, Філіппіни та Південна Корея, є емпіричними прикладами формування гуперпрезиденталізму в межах президентської системи.

2) Становлення інституту президентства відбувалася під впливом історичного контексту. На Філіппінах та у Південній Кореї інститут президентства формувався під впливом американської політичної моделі. Фактично державні інститути формувалися під протекцією США після Другої світової війни. Індонезія та Південна Корея на початку незалежності опинилися

у стані війни, через що для збереження власної державності суспільство потребувало сильного політичного центру.

Для проведення модернізації з поступовою демократизацією в країнах формувалася єдиний центр в особі президента. Також важливу роль відіграв особистий авторитет президентів, які були представниками національних рухів під час колоніальної залежності.

3) Вивчаючи моделі президентства, слід наголосити на певній циклічності їх імплементації. У досліджуваних країнах інститут президентства трансформувалася паралельно із змінами політичного режиму. Нестабільність, що породжувала автократію, виявляла підводні камені конституційних інструментів стримувань і противаг. Конституційні реформи в процесі державної еволюції видозмінювали сам характер президентства від необмеженого гіперпрезиденталізму до обмеженого президенталізму.

4) Оцінка ефективності сучасного президенталізму відбувалася з точки зору здатності інституту президентства здійснювати вплив на основі шкально-інтервального методу та його зіставлення з індексом демократії. Результати аналізу виявили, що з-поміж трьох країн Індонезія має найвищий показник здатності президента утримувати політичну стабільність в державі, але при цьому країна демонструє найнижчий індекс демократії. Філіппіни мають проміжний результат, а Південна Корея — найнижчий показник сили інституту президентства на протиположному найвищому індексу демократії. Президент Індонезії може здійснювати управління ефективніше, ніж президенти Філіппін і Південної Кореї, за рахунок широкого спектра повноважень і незначних обмежуючих чинників. Однак це породжує ризики демократичного відкату. Таким чином, аналіз підтверджує зворотну залежність між рівнем інституційної концентрації влади в руках глави держави та рівнем демократичності країни. Південна Корея доводить, що обмеження одноосібного впливу президента через дієві механізми стримування і противаг є базовою передумовою консолідації демократії, тоді як надмірна автономія виконавчої влади в

Індонезії та на Філіппінах, попри її інструментальну, створює постійну загрозу авторитаризму.

5) Ключовими факторами впливу на діяльність президента є інструменти стримування та принципи взаємодії між органами влади. Яскравим прикладом такого впливу є сильний парламентський контроль як у Південній Кореї. Парламент у цій країні відіграє основну роль контролю та формує коаліційні механізми, що стабілізує політичну систему. Наявність посади прем'єр-міністра, яка робить південнокорейську модель некласичною формою президентської системи, виступає дієвим інструментом протидії одноосібному домінуванню глави держави в виконавчій гілці влади. На Філіппінах значну роль відіграють незалежні комісії, ключовою з яких є Комісія з призначень, що унеможливорює одноосібне формування уряду та призначення керівників силових структур президентом на власний розсуд. Проте негативним аспектом Філіппін є клановий характер влади, де президент або інші ключові представники влади є частиною патронажної системи. Партійна система функціонує лише як фасад суспільного представництва, залишаючись інструментом впливу олігархічного прошарку. В Індонезії без схвалення Конституційного Суду парламент не може реалізувати процедуру імпічменту, тоді як президент позбавлений можливості обмежити повноваження парламенту. Проте клієнтелістський характер системи та мобілізаційна слабкість політичних партій змушує главу держави розбудовувати власні політичні мережі. Налагоджуються зв'язки з місцевою елітою, релігійними авторитетами, бізнес-сектором.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Адамович М. П. Соціокультурні чинники динамічного розвитку країн Південно-Східної Азії. *Глобальні та національні проблеми економіки* : електронне наукове фахове видання. Миколаїв : Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, 2017. Вип. 16. С. 20–26
2. Бевза, Б., Пилипів, І., Литвин, В. Методика оцінювання та порівняння сили президентів із позиції сфер повноважень: теоретизація й апробація на прикладі країн Африки. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. 2020. № 42. С.121–135. DOI: <https://doi.org/10.31861/mhpi2020.42.121-135>
3. Гал Е. С. Країни-«тигри»: особливості стрімкого розвитку. *Вісник наукових ідей молоді* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів та студентів: тези, статті .ред. кол. А. Г. Драбовський та ін. Вінниця : Вінницький кооперативний інститут, 2020. 138 с.
4. Галушка-Адайкін А. Р. Падіння режиму «Нового порядку» в Республіці Індонезія. *Сходознавство*. 2013. № 64. С. 36–47. DOI : <https://doi.org/10.15407/skhodoznavstvo2013.64.036>
5. Галушка-Адайкін А. Р. Проголошення незалежності республіки Індонезія: перші місяці існування держави. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. "Історія та географія"*. 2013. Вип. 49. С. 100-105. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ist_2013_49_25 (дата звернення: 15.05.2025)
6. Галушка-Адайкін А. Р. Індонезійська "Реформація" за часів президентства Абдуррахмана Вахіда та Мегаваті Сукарнопутрі. *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. 2013. Вип. 37. С. 241-244. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2013_37_52 (дата звернення: 15.05.2025)

7. Гапоненко В. та ін. Політичне лідерство: навчальний посібник Київ.: КНЕУ, 2021. 324 с. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/341ffef6-c4c0-4c5b-b83e-197abac62b16/content> (дата звернення: 15.05.2025)
8. Головка О. С. Місце та функції інституту президента в політичній системі демократичних суспільств. *Аспекти публічного управління*. 2018. Т. 6, № 5. С. 41–51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aplup_2018_6_5_7. (дата звернення: 11.05.2026)
9. Джеріпа А. О. Політична модернізація в Республіці Корея у другій половині ХХ століття. *Соціально-політичні студії* : наук. альманах. Одеса : Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, 2020 С. 32–38. URL : <https://dspace.onu.edu.ua/handle/123456789/28370> (дата звернення: 16.05.2026)
10. Долженков О. Методологічні проблеми порівняльного аналізу політичних інститутів та процесів. Київ. 2022. С. 1-8 URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&opi=89978449&url=https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/12176/12067&ved=2ahUKEwjN0s7llaGRAxV3EхAIHedJPUg4ChAWegQIIRAB&usg=AOvVaw2xOdRIHWWV9ENDVzGWR7lC> (дата звернення: 16.05.2026)
11. Зеленько Г. І Політична система України: конституційна модель та політичні практики : монографія (кер., наук. ред.) та ін. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2023. 536 с. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2023/10/Politychna_systema_Ukrainy_.pdf (дата звернення: 18.05.2026)
12. Іванов М. Теоретичні засади та практичні завдання оптимізації політичної системи сучасного українського суспільства. *Політичні дослідження*. № 1 (5).). 2023. С. 36–47. URL: <http://pd.ipiend.gov.ua/article/view/280384> (дата звернення: 11.05.2026)
13. Інституційна (не)спроможність держави в Україні: як розірвати замкнене коло : монографія. кол. авт.: Галина Зеленько (кер., наук. ред.) та ін. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2025. 480 с.

- 14.Литвин В. Напівпрезидентська система правління: конституційно-правові виклики та перспективидля україни на фоні світового інституційного досвіду. Київ. 2020. С.1-24 URL: <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2014/12/spukr-1.pdf> (дата звернення: 11.05.2026)
- 15.Литвин В. Республіканізм із посадою суперпрезидента:до з'ясування суті суперпрезиденталізму та диференціації президентських і напівпрезидентських систем правління з суперпрезидентами. *Studium Europae Srodkowej i Wschodniej: Wydawnictwo Wyzszej Szkoły Gospodarki Krajowej w Kutnie*. 2014. Nr. 1. S. 159–188.
- 16.Литвин В. Супернапівпрезиденталізм і суперпрезиденталізм: до теоретико-методологічної різниці президентсько-парламентських напівпрезидентських і президентських республік з сильними президентами. *Тези звітної наукової конференції філософського факультету*. Львів, 2014. Вип. 11. С. 147–152.
- 17.Литвин В.С., Романюк А.С. Концептуалізація і теоретична дистинкція понять «форма державного правління» та «система державного правління» у політичній науці. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2016. Вип. 20. С. 3–12.
- 18.Мацьєвський Ю. В. У пастці гібридності: зигзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991-2014). Чернівці : Кн. – XXI, 2016. 552 с.
- 19.Осадчук І. Атиповий президенталізм:основні підходи до концептуалізації. *Тези звітної наукової конференції філософського факультету*. Львів, 2020. 215 с. URL: <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/04/Tezy-konferentsii-2020.pdf> (дата звернення: 18.05.2026)
- 20.Петько С. М. «Економічне диво» на річці Хан. Розвиток демократії. С. М. Петько. *Українсько-корейська співпраця у сфері видання підручників: матеріали круглого столу* (м. Київ, 26 жовтня 2022 р.). Київ : Посольство Республіки Корея в Україні, 2022.
- 21.Попазогло В. С. Деструктивні неформальні політичні інститути: форми прояву та механізми протидії : дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Попазогло

Влада Сергіївна ; Південноукраїнський нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського.
Одеса, 2018. 219 с.

22. Романюк О. Моделі державного правління: світовий досвід і реалії посткомуністичний суспільств. *Політичний менеджмент*. 2008. № 4. С. 74-87. URL: <http://jnas.nbuiv.gov.ua/article/UJRN-0000734248> (дата звернення: 18.05.2026)
23. Сергійчук І. М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918 – кінець ХХ ст.) : посібник. Суми : Університетська книга, 2002. 256 с.
24. Сухонос В. В. Інститут глави держави в умовах республіки: конституційно-правовий та історико-теоретичний аспекти : монографія. Суми : Університетська книга, 2013. 318 с.
25. Тесленко С. С., Ткач О. І. Авторитаризм і демократія в Південно-Східній Азії: режимна динаміка в контексті «третьої хвилі» демократизації. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2022. Т. 14, № 2. С. 67–75. DOI: <https://doi.org/10.15421/352224>
26. Тесленко С. С. Особливості трансформації політичних режимів країн Південно-Східної Азії : дис. ... д-ра філос. : 052 «Політологія», галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки». Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2023. 212 с.
27. Тесленко С. С. Порівняльний аналіз авторитарної модернізації в Індонезії та Південній Кореї. *Регіональні студії*. 2022. № 31. С. 49-55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/>
28. Ханстантинов В. Політичні інститути і процеси: словник основних понять і термінів. Миколаїв : МНАУ, 2019. 143 с.
29. Чорний В. Перспективи розвитку українського суспільства крізь призму праці Л. Кучми «Україна – не Росія». *Social Development and Security : Journal of Scientific Papers*. 2021. Т. 11, № 6. С 171–193 DOI: <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.6.1>
30. Шкуро А. Теоретичні аспекти трактування інституту президентства в Україні. *Істрико – політ проблеми сучасного світу* . т 49. 2024. С. 202–208

URL: <https://mhpi.chnu.edu.ua/mhpi/article/view/25> (дата звернення: 18.05.2026)

31. Abad F. B. Should the Philippines Turn Parliamentary? Shift. Quezon City : Ateneo Center for Social Policy and Public Affairs, 2003. URL: <https://correctphilippines.org/wpcontent/uploads/2020/06/AbadShouldThePhilippinesTurnParliamentary.pdf> (дата звернення: 18.05.2026).
32. Arugay A., Slater D. Polarization Without Poles: Machiavellian Conflicts and the Philippines' Lost Decade of Democracy, 2000–2010. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 2019. Vol. 681, No. 1. P. 122–136. DOI: <https://doi.org/10.1177/0002716218810385>.
33. Aspinall E., Mietzner M. Indonesia's Democratic Regression: Causes and Consequences. *Contemporary Southeast Asia*, 2019, vol. 41, no. 2, P. 255–278. URL: https://www.researchgate.net/publication/335520185_Explaining_Indonesia_%27s_Democratic_Regression_Structure_Agency_and_Popular_Opinion (дата звернення: 17.05.2026)
34. Bueno D. C., Salapa A. C. The Philippine administrative system: A review of the past, present, and the future research. *Institutional Multidisciplinary Research and Development Journal (IMRaD Journal)*. 2021. Vol. 4. P. 1–13
35. COMELEC. Official Election Results. URL: <https://comelec.gov.ph> (дата звернення: 24.05.2025)
36. Constitution of the Republic of Indonesia 1945 (as amended in 1999, 2000, 2001, 2002). URL: <https://jdih.bapeten.go.id/unggah/dokumen/peraturan/116-full.pdf> (дата звернення: 30.04.2026).
37. Constitution of the Republic of Korea (as amended up to 1987), 12 July 1948. URL: https://elaw.klri.re.kr/eng_service/lawView.do?hseq=1&lang=ENG (дата звернення: 30.04.2026).
38. Daly T. G. Countering Democratic Backsliding in Asia. Stockholm: International IDEA, 2025. 72 p. DOI: <https://doi.org/10.31752/idea.2025.15>
39. Democracy Index 2024. URL: <https://www.eiu.com/n/campaigns/democracy-index-2024/> (дата звернення: 18.05.2026).

40. Dr. Ragragio: Populism in the Philippines Is Enduring and Evolving. 2025
URL: <https://www.populismstudies.org/dr-ragragio-populism-in-the-philippines-is-enduring-and-evolving/> (дата звернення: 20.05.2026)
41. Lee J. H., Suh J. Decentralisation and Government Trust in South Korea: Distinguishing Local Government Trust from National Government Trust. *Asia & the Pacific Policy Studies*. 2021. Vol. 8, No. 1. P. 68–93. DOI: 10.1002/app5.317.
42. Linz J. The perils of presidentialism. *Journal of Democracy*. 1990. Vol. 1. No. 1. P. 51–69
43. Mendoza R. U. Unmasking Duterte's Populism: Populist Rhetoric versus Policies in the Philippines. 2018. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?uuid=39baa4c5-70d0-74b2-320a-66301ea411a7&groupId=252038. (дата звернення: 17.05.2026)
44. Mezey M. L. Presidentialism: Power in Comparative Perspective. Boulder: Lynne Rienner, 2013, 259 p.
45. Nurcahyo E. Electoral constitutionalism: A comparative study of electoral systems in Southeast Asian countries. *BIS Humanities and Social Science*, 3, V325005. 2025. P. 1–19 URL: <https://unimma.press/conference/index.php/bishss/article/view/389/379> (дата звернення: 17.05.2026)
46. OECD. OECD Reviews of Innovation Policy: Korea 2023. Paris : OECD Publishing, 2023. 305 p. DOI: 10.1787/bdcf9685-en.
47. Perdana A., Imam M., Effendi S. The coalitional presidentialism and presidential toolbox in the Philippines and Indonesia. *Journal of ASEAN Studies*. 2024. Vol. 12, № 2. P. 461–481. DOI: 10.21512/jas.v12i2.114
48. Political Patronage in Asian Bureaucracies. Peters B. G., Knox C., Kim B. S. (Eds.). London : Cambridge University Press, 2023. 346 p. DOI: 10.1017/9781009208055.
49. Relacion A. F. M., Magalzo G. C. System of Checks and Balances in the Philippine Presidential Form of Government. *Journal of Multidisciplinary Studies*. 2014. Vol. 3, No. 2. P. 39–65. DOI: <http://dx.doi.org/10.7828/jmds.v4i1.632>

50. Rihadatul'Asy R., Putri W. A., Mutfaidah N. L. Comparison of Presidential Term Regulations in Several Countries With Presidential Systems: Indonesia, United States, and Philippines. *Journal of Indonesian Constitutional Law*. 2024. Vol. 1, no. 2. P. 84–95. DOI: <https://doi.org/10.71239/jicl.v1i2.3>.
51. Rocamora J. Philippine Political Parties, Electoral System and Political Reform. 2002. URL: <http://www.philsol.nl> (дата звернення: 21.05.2026)
52. Romli L. Political Identity and Challenges for Democracy Consolidation in Indonesia. January 2019. P. 78–98. URL: https://www.researchgate.net/publication/368108993_Political_Identity_and_Challenges_for_Democracy_Consolidation_in_Indonesia
53. Russo J. Polarisation, Radicalisation, and Populism: Definitions and Hypotheses. *Politikon: IAPSS Journal of Political Science*. 2021. Vol. 48. P. 7–26. DOI: 10.22151/politikon.48.
54. Sartori G. Presidentialism. *Comparative Constitutional Engineering*. London : Palgrave Macmillan, 1994. P. 83–100. DOI: https://doi.org/10.1007/978-1-349-22861-4_5
55. Soh H. S., Koh Y., Aridi A. Innovative Korea: Leveraging Innovation and Technology for Development. Washington, DC : World Bank, 2023. 319 p. (Report No. 184564). DOI: 10.1596/978-1-4648-1961-2.
56. Strnad G. South Korean Leaders in the Politics of Democratization. *International Journal of Korean Humanities and Social Sciences*. 2017. Vol. 3. P. 148- 168 DOI: <http://dx.doi.org/10.14746/kr.2017.03.09>
57. Talamayan F. The Political Logic of Populism in the Philippines: The Presidencies of Quezon, Magsaysay, and Marcos. *Philippine Studies: Historical and Ethnographic Viewpoints*. 2024. Vol. 72, Iss. 3. P. 1–34. DOI: 10.13185/2244-1638.5007.
58. The 1987 Constitution of the Republic of the Philippines. URL: <https://www.officialgazette.gov.ph/constitutions/1987-constitution/> (дата звернення: 30.04.2026).

59. World Bank. World Development Indicators. URL: <https://data.worldbank.org>
(дата звернення: 02.05.2026).
60. Yasa P. G. A. S. The Form of the Presidential System in Indonesia: A Comparative Study of Several Countries. *Jurnal Magister Hukum Udayana (Udayana Master Law Journal)*. 2021. Vol. 10, No. 2. P. 277–290. DOI: <https://doi.org/10.24843/JMHU.2021.v10.i02.p07>